

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ Лихова С.Я.
«___» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«Правоохоронна діяльність»

Тема: «Кримінальна відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт»

Виконавець: студент 2 курсу, групи ПР-202М Личак Володимир Васильович

Керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Лисько Тетяна Давидівна

Київ – 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет
Кафедра кримінального права і процесу
Освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Лихова С.Я.
«_____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Личак Володимир Васильович

1. Тема роботи «Кримінальна відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт», затверджена наказом ректора від 24 вересня 2020 р. № 1771/ст.
2. Термін виконання та захисту роботи: з 05 жовтня 2020 р. по 13 грудня 2020 р.; з 21 грудня по 27 грудня 2020 р.
3. Вихідні дані роботи: монографічна наукова література, нормативно-правові акти, нормативно-правові акти міжнародного характеру, узагальнення судової практики.
4. Зміст пояснювальної записки: аналітичний огляд літературних джерел з тематики кваліфікаційної роботи. Дослідження кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, встановлення соціально-правової обумовленості криміналізації, визначення основних понять, характеристика складу кримінального правопорушення, з'ясування особливостей кримінально-правової кваліфікації та практики призначення покарання на основі аналізу чинного законодавства України, правничої літератури та судової практики.

5. Календарний план-графік

№ пор	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Вибрати тему кваліфікаційної роботи	до 01.10.2020	виконано
2	Затвердити тему і план роботи у наукового керівника	до 05.10.2020	виконано
3	Визначити статистичну, інформаційну базу дослідження скласти бібліографію	до 26.10.2020	виконано
4	Оформити і обговорити з науковим керівником перший розділ роботи	до 30.10.2020	виконано
5	Оформити і обговорити з науковим керівником другий розділ роботи	до 11.11.2020	виконано
6	Оформити і обговорити з науковим керівником третій розділ роботи	до 20.11.2020	виконано
7	Доопрацювати роботу, оформити її кінцевий варіант	до 29.11.2020	виконано
8	Отримати відгук керівника та рецензії	до 05.12.2020	виконано
9	Підготувати доповідь на захист	до 10.12.2020	виконано

6. Консультанти з окремих розділів

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б.)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Консультанти з окремих розділів не залучались			

7. Дата видачі завдання: 05.10.2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Лисько Тетяна Давидівна

_____ (підпис)

Завдання прийняв до виконання

_____ Личак Володимир Васильович

_____ (підпис)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Кримінальна відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт»: 100 сторінок, 158 використаних джерел.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ, СУСПІЛЬНО КОРИСНІ РОБОТИ, ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ, АДМІНІСТРАТИВНА ПРЕЮДИЦІЯ, ЗЛІСНЕ УХИЛЕННЯ, КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

Об'єктом дослідження є правовідносини, порядок яких порушується внаслідок вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт. *Предметом дослідження* є кримінальна відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Метою дослідження є комплексна науково-теоретична розробка проблеми кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Методологічну основу дослідження становлять діалектичний, логіко-граматичний, формально-логічний, соціологічний та інші методи.

У кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні засади законодавчого забезпечення охорони порядку відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт кримінально-правовими засобами.

За результатами проведеного дослідження доведено, що кримінальна відповідальність особи за вчинення злісного ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт є обґрунтованим видом юридичної відповідальності.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати в правотворчості, під час проведення подальших наукових досліджень, навчальному процесі та в практичній діяльності правників.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛІСНЕ УХИЛЕННЯ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ	14
1.1. Соціально-правова обумовленість криміналізації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт ..	14
1.2. Поняття та сутність злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт	22
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОЛЯГАЄ У ЗЛІСНОМУ УХИЛЕННІ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ	32
2.1. Об'єкт кримінального правопорушення	32
2.2. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення	44
2.3. Суб'єкт кримінального правопорушення	55
2.4. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.....	60
РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ПРАКТИКА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛІСНЕ УХИЛЕННЯ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ	71
3.1. Особливості кримінально-правової кваліфікації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт	71

3.2. Практика призначення покарання за вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт	77
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВС	– Верховний Суд
Європейська конвенція	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
Законопроект № 3339	– проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини
Злісне ухилення від СКР	– злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт
ЗпКВ	– закон про кримінальну відповідальність
ЗУ	– закон України
КК України	– Кримінальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
ОЧ КК України	– Особлива частина КК України
Порядок	– Порядок виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт
Проект нового КК України	– проєкт нового Кримінального кодексу України
СКР	– суспільно корисні роботи
УОПШ	– уповноважений орган з питань пробації
Ухилення від СКР	– ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

ВСТУП

Актуальність теми. Ст. 389² КК України передбачає кримінальну відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт. Це кримінально протиправне діяння, як і адміністративна відповідальність за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт (ст. 183² КУпАП) є відносно новим для кримінального законодавства України, оскільки воно з'явилося в 2018 році.

Питання про кримінальну відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, юридичний склад якого передбачений диспозицією ст. 389² КК України, на наш погляд, слід вважати одним з найбільш недосліджених в кримінально-правовій доктрині. Ми робимо такий висновок, зокрема, тому що наш аналіз наукових розробок показав, що наразі це питання знаходиться на початкових стадіях дослідження, що й повертає до цієї проблематики особливу увагу.

Аналіз Єдиного державного реєстру судових рішень показує, що випадки злісного ухилення особи від адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт далеко не рідкісні, і ст. 389² КК України, на відміну від деяких кримінально-правових заборон, не є «мертвою» і активно застосовується судами. Так, за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, протягом 2018 року засуджено – 0 осіб (з урахуванням того, що стаття набрала чинності лише 28 серпня 2018 року), у 2019 році засуджено – 52 особи, а вже з січня по листопад 2020 року було винесено 67 вироків. Як бачимо, майже за три роки існування досліджуваної статті, загалом кількість засуджених за вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт демонструє зростання. З огляду на це, представляється архіважливим оцінити потенціал законодавчого регулювання цієї кримінально-правової норми у напрямку протидії такому кримінальному правопорушенню.

Доцільність дослідження кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт зумовлена також тим, що, незважаючи на малу кількість досліджень з цього питання, існують погляди, що існування ст. 389² КК України є зайвим, тому її слід виключити, а у Верховній Раді України розглядається відповідний законопроект. Такі позиції, безумовно, дають підстави для роздумів і вимагають детального аналізу кримінальної відповідальності за це кримінальне правопорушення.

Все вищевказане, безумовно, визначає актуальність та корисність комплексного дослідження кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Загальний аналіз відповідальності за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт здійснили такі дослідники: Т. Р. Войтюк, Р. Пилипів, А. Є. Плетньова, О. І. Лавренова, А. С. Ярошенко, О. М. Костенко, Е. Д. Гасанов, Р. В. Калашнік, І. С. Яковець, Є. О. Лук'янченко, І. Апопій, А. С. Оксаніченко, І. З. Сень, О. В. Євдокімова та інші.

Представлене дослідження також ґрунтується на працях таких дослідників, як: Ю. В. Орел, О. Р. Романишин, В. В. Налуцишин, О. В. Чорна, В. І. Потяк, С. Я. Лихова, Л. М. Палюх, Т. В. Родіонова, С. О. Ященко, Ю. В. Кононенко, С. В. Веремієнко, Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний, Р. В. Новак та інших.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є комплексна науково-теоретична розробка проблеми кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.*

Мета дослідження зумовлює необхідність вирішення таких *завдань*:

– встановити соціально-правову обумовленість криміналізації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт;

- дослідити поняття та сутність злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт;
- визначити об’єкт кримінального правопорушення;
- охарактеризувати об’єктивну сторону кримінального правопорушення;
- проаналізувати ознаки суб’єкта кримінального правопорушення;
- з’ясувати суб’єктивну сторону кримінального правопорушення;
- розкрити особливості кримінально-правової кваліфікації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт;
- провести аналіз практики призначення покарання за вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Об’єктом дослідження є правовідносини, порядок яких порушується внаслідок вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи наукового пізнання. Зокрема, *діалектичний метод* дозволив проаналізувати законодавство щодо відповідальності за ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт через поглиблене вивчення більш загальних категорій кримінального права (усі розділи дослідження). *Логіко-граматичний метод* сприяв встановленню змісту ряду понять, зокрема «злісне ухилення» (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2). *Формально-логічний метод* забезпечив юридичний аналіз елементів і ознак юридичного складу кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4), послідовне і структуроване узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків

(усі розділи дослідження). *Соціологічний метод* був застосований для дослідження й узагальнення матеріалів судової практики (1.2, розділи 2, 3).

Нормативною базою дослідження є Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КУпАП, КК України, чинні закони України та інші нормативно-правові акти.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці відомих вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені як загальним проблемам адміністративного та кримінального права, так і кримінальній відповідальності за кримінальні правопорушення проти правосуддя.

Емпіричну базу дослідження становлять дані, отримані внаслідок вивчення 122 вироків за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

Наукова новизна одержаних результатів. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень та висновків, які полягають у такому:

вперше:

– доведено соціально-правову обумовленість встановлення кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, в результаті чого встановлено, що для забезпечення ефективного виконання адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт була необхідна криміналізація зазначеного суспільно небезпечного діяння;

– обґрунтовано, що суспільно небезпечне діяння, яке передбачене в диспозиції ст. 389² КК України є кримінальним правопорушенням, яке посягає на інтереси правосуддя;

– викладено авторську позицію щодо розуміння основного безпосереднього об'єкта досліджуваного кримінального правопорушення як встановлену законодавством систему правовідносин у сфері правосуддя, яка регулює діяльність суду щодо здійснення правосуддя в частині належного і своєчасного

виконання постанови суду про накладення адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, ухваленої в порядку, передбаченому КУпАП;

удосконалено:

– визначення поняття «злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт», яке характеризується необхідною систематичністю діянь особи;

дістало подальшого розвитку:

– аргументи щодо наявності у складі кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, адміністративної преюдиції та обґрунтовано її введення в кримінально-правову норму;

– положення про те, що для кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, характерна не лише умисна форма вини у формі прямого умислу, а й непрямого умислу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки, пропозиції і рекомендації, сформульовані в кваліфікаційній роботі, мають прикладне значення і можуть бути використані у:

– правотворчості – для подальшого вдосконалення адміністративного та кримінального законодавства про відповідальність особи за ухилення від виконання суспільно корисних робіт;

– науково-дослідній роботі – для подальших теоретичних розробок і досліджень проблем адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення ухилення від виконання суспільно корисних робіт;

– правозастосуванні – при кримінально-правовій кваліфікації та призначенні судами України покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України;

– навчальному процесі – при викладанні курсу Особливої частини кримінального права (теми «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»), підготовці підручників і навчальних посібників із кримінального права тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Структура дослідження зумовлена поставленою метою і завданнями дослідження. Робота складається із

переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 100 сторінок, з яких 84 сторінки – основного тексту, список використаних джерел охоплює 158 найменувань і займає 16 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛІСНЕ УХИЛЕННЯ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ

1.1. Соціально-правова обумовленість криміналізації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

Ст. 389² «Злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт» КК України, яка з'явилася в ЗпКВ 28 серпня 2018 року, передбачає кримінальну відповідальність за злісне ухилення від СКР. Для встановлення соціальної обумовленості існування кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, слід встановити, чи адекватно вона відображає суспільну потребу або недостатньо відповідає їй [1, с. 76].

За вдалим визначенням Т. Р. Войтюка, чинний ЗпКВ передбачає кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні діяння, які полягають в ухиленні від виконання своїх правових обов'язків. Серед таких суспільно небезпечних діянь він називає кримінальне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 389² КК України [2, с. 150-151].

Для глибшого розуміння питання, що досліджується, розглянемо основні поняття.

Так, згідно з ч. 2 ст. 51 Конституції України батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків [3]. Крім того, загальновизнані норми міжнародного права (Загальна декларація прав людини, Конвенція про стягнення аліментів за кордоном, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання, Конвенція про права дитини, Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на

дітей та інші форми сімейного утримання) теж зобов'язують неухильно виконувати проголошені ними заходи захисту основних соціальних пріоритетів – дитинства, материнства, батьківства, охорони сім'ї як природного та основного осередку суспільства [4, с. 145; 5]. Ці положення були закріплені і розвинуті в нормах Сімейного кодексу України та інших законодавчих та нормативно-правових актах й реалізуються шляхом сплати аліментів.

Аліменти – це кошти на утримання особи, яка їх потребує, призначені судом або визначені договором у формі і розмірі, що встановлені чинним законодавством або договором. Термін «аліменти» походить від лат. *alimōnia*, що в перекладі означає «харчування, засоби для існування». Оплата аліментів в законодавстві України також може позначатись поняттям «право на утримання» [6]. Відповідно до законодавства України, аліменти передбачені не лише для неповнолітніх дітей чи непрацездатних батьків, але й іншим особам, які їх потребують (наприклад, для ексдружини або ексчоловіка, повнолітніх дітей, які навчаються у закладах освіти або інших членів сім'ї) [7, с. 49].

В. А. Заремба вказує на те, що питання несплати аліментів сьогодні актуальне [8, с. 72]. Серйозна соціальна небезпечність та асоціальність ухилення від обов'язку утримання та/або піклування полягає в тому, що його вчинення є яскравим прикладом неприпустимого невиконання повнолітніми, працездатними особами свого обов'язку, передбаченого законом та історичною традицією [9, с. 113].

Ухилення особи від сплати аліментів на добровільних засадах призводить до необхідності існування порядку примусового стягнення. Питання стягнення аліментів є предметом регулювання норм сімейного та цивільно процесуального права. Але проблеми виконання цієї категорії судових рішень, викликають підвищену увагу до цих правовідносин і норм адміністративного та кримінального законодавства [10, с. 169]. За даними, які наводить віцепрем'єр-міністр України, міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України О. Резніков, статистика виконання рішень про стягнення аліментів до 2018 року показувала наявність значних сум простроченої заборгованості.

Існуюча процедура виконання цієї категорії рішень була нерезультативною через відсутність ефективних засобів впливу на неплатників аліментів [11].

В останні роки до законодавства України внесені істотні зміни в частині посилення відповідальності за несплату аліментів. Так, 06 лютого 2018 року набрав чинності ЗУ від 07 грудня 2017 року № 2234-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів», а 28 серпня 2018 року – ЗУ від 03 липня 2018 року № 2475-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання», які спрямовані на забезпечення належного виконання судових рішень про стягнення аліментів і зменшення заборгованості по їх сплаті, а також на забезпечення належного утримання та захисту прав їх отримувачів. Ці закони внесли суттєві зміни в порядок стягнення аліментів та відповідальності за ухилення від їх сплати й зводять відповідальність за несплату аліментів до трьох сфер: цивільно-правової, адміністративної та кримінальної [12, с. 138; 13; 14, с. 282].

В правничій літературі звертається увага на те, що сьогодні питання співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності за несплату аліментів залишається невирішеним [14, с. 282], проте ми не будемо його аналізувати, оскільки воно не стосується теми нашого дослідження.

Отже, завдяки законодавчим змінам, що були внесені вищеназваними законодавчими актами, з'явилася адміністративна відповідальність за несплату аліментів (ст. 183¹ КУпАП), а також новий вид адміністративного стягнення – СКР (ст. 31¹ КУпАП) [14, с. 282; 15, с. 148-149].

СКР як вид адміністративного стягнення на даний час передбачений тільки за одне адміністративне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 183¹ «Несплата аліментів» КУпАП. Можливо, саме факт новизни пояснює непоширеність цієї санкції у межах норм КУпАП, оскільки законодавець не хотів переглядати велику кількість норм, а тому обмежився введенням СКР лише за

вчинення одного адміністративного правопорушення. Однак, на наш погляд, в межах КУпАП доцільно виділити групу адміністративних правопорушень, санкції яких можуть бути доповнені таким адміністративним стягненням як СКР, якщо шляхом вчинення адміністративного правопорушення була завдана матеріальна шкода і суб'єкт адміністративного правопорушення своєю оплачуваною працею може відновити попередній стан, або зменшити негативні наслідки від вчиненого адміністративного правопорушення [16, с. 110-111].

Ч. 12 ст. 71 ЗУ «Про виконавче провадження» визначено, що у разі наявності в діях боржника ознак адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183¹ КУпАП, державний виконавець складає протокол про адміністративне правопорушення та надсилає його для розгляду до суду за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби [17].

За результатами розгляду протоколу про адміністративне правопорушення суд, за наявності складу адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183¹ КУпАП, визнає особу винною у вчиненні даного адміністративного правопорушення та призначає захід адміністративного стягнення у виді СКР, або у порядку визначеному КУпАП застосовує усне зауваження.

СКР за положеннями ст. 31¹ КУпАП, полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування. СКР призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до трьохсот шістдесяти годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми – не більше двох годин на день. СКР не призначаються особам з інвалідністю I або II групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років [18].

До прикладу, рішенням Червоненської селищної ради Андрушівського району Житомирської області від 22 грудня 2018 року «Про затвердження Програми організації суспільно корисних робіт для порушників, на яких

накладено адміністративне стягнення у вигляді суспільно корисних робіт на 2019-2021 роки» визначено перелік оплачуваних СКР, зокрема: благоустрій та озеленення території, кладовищ, зон відпочинку, придорожніх смуг, роботи на об'єктах від забруднення побутовим та промисловим сміттям, ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ, інші доступні види робіт некваліфікованої трудової діяльності, що не пов'язані з ризиком для життя, які відповідають потребам об'єднаної територіальної громади, мають суспільно корисну спрямованість та сприяють їх соціальному розвитку; розчистка снігу з тротуарів, посипання тротуарів піщано-сольовою сумішшю в зимовий період; впорядкування територій населених пунктів, з метою ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, визнаних рішеннями органів виконавчої влади місцевого самоврядування [19].

За виконання СКР порушнику нараховується плата за фактично відпрацьовані години в розмірі не менше ніж мінімальний розмір оплати праці, встановлений законом. Термін виконання СКР обчислюється в годинах, протягом яких особа виконує призначене йому адміністративне стягнення [20, с. 63].

Згідно з п. 13.17. Порядку, до відбутого строку СКР зараховується тільки той час, протягом якого порушник виконував СКР на визначених об'єктах, що підтверджено повідомленням власника підприємства. Власник підприємства заповнює таблицю виходу на роботу особи, до якої застосовано адміністративне стягнення у вигляді СКР, копія якого щомісяця надсилається до УОПП протягом відбуття порушником СКР [21].

СКР слід відмежовувати від адміністративного стягнення у виді громадських робіт. На відміну від громадських робіт, СКР є оплатним видом адміністративного стягнення [22, с. 63]. Кошти, отримані від виконаних СКР, спрямовуються на сплату аліментів і дають змогу боржникові, шляхом їх виконання, погасити хоча б частину наявної заборгованості [14, с. 282]. Саме тому, оплатний характер СКР означає, що вони, по-перше, виконуються на користь потерпілої особи, а не в інтересах суспільства (територіальної громади), як у випадку з громадськими роботами і, по-друге, вони мають економічну, а не

суспільну спрямованість, на відміну від безоплатних громадських робіт [12, с. 139].

Адміністративне стягнення у виді СКР допомагає досягнути відразу декілька цілей: по-перше, покарати правопорушника за вчинене адміністративне правопорушення; по-друге, здійснити морально-виховний вплив на адміністративного правопорушника, залучаючи його до суспільно корисної праці; по-третє, забезпечити візуальне сприйняття суспільством попередження про негативні наслідки протиправної поведінки [16, с. 110].

Згідно з п. 13.19. Порядку щодо порушників, які ухиляються від відбування СКР, УОПП складається протокол про адміністративне правопорушення, який разом з іншими матеріалами надсилається до суду для вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності [21]. У разі встановлення судом, що особа ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, вона підлягає притягненню до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² «Ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт» КУпАП [20, с. 64]. За вчинення цього адміністративного правопорушення особі може бути призначено адміністративний арешт на строк до десяти діб [14, с. 282]. У разі продовження ухилення від відбування СКР особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² КУпАП, особа підлягає притягненню до кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України [12, с. 139; 15, с. 151; 20, с. 64].

Аналізуючи питання доцільності введення окремої кримінально-правової норми, яка передбачає кримінальну відповідальність за злісне ухилення від СКР, на нашу думку, доцільно встановити наступні підстави для криміналізації суспільно небезпечних діянь: 1) діяння повинне мати достатньо високий ступінь суспільної небезпечності; 2) діяння повинне бути відносно поширеним; 3) діяння повинне демонструвати сталу тенденцію до збереження своєї кількості або ж навіть до зростання; 4) діяння повинне бути таким, ефективна протидія якому не може здійснюватися засобами інших галузей права; 5) позитивні соціальні

наслідки від криміналізації повинні переважати чи принаймні бути не меншими за негативні наслідки від неї; 6) держава повинна мати людські, організаційні, економічні, майнові та інші ресурси для протидії таким кримінальним правопорушенням; 7) встановлення кримінальної протиправності діяння повинно підтримуватися суспільною свідомістю [23, с. 200].

Слід зазначити, що злісне ухилення від СКР: по-перше, порушує норми кількох галузей законодавства, чим завдає шкоди суспільному правопорядку; по-друге, з проведеного нами дослідження видно, що воно є відносно поширеним явищем; по-третє, ухилення від СКР стає злісним, оскільки особа, яка вже притягувалася до адміністративної відповідальності за ухилення від СКР все одно продовжує ухилятися від їх виконання, тож, стає очевидним, що будь-які інші засоби на відміну від кримінально-правових, не будуть мати позитивного результату; по-четверте, держава має правоохоронний орган, на який покладено завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції (Національна поліція); по-п'яте, адміністративне стягнення у виді СКР має важливе практичне значення, оскільки сутністю їх призначення є піклування про найбільш уразливу групу населення, тому правовідносини у цій сфері повинні мати надійний захист.

Отже, виходячи з усього вищенаведеного, ми маємо достатню кількість аргументів для визнання наявними усіх підстав для криміналізації злісного ухилення від СКР.

Важливим аспектом криміналізації суспільно небезпечних діянь виступає можливість досягнення її мети – позитивного впливу на порядок правовідносин, який охороняється кримінальним законодавством. Тому існування ст. 389² КК України обумовлюються необхідністю ефективного забезпечення захисту прав та свобод осіб, що мають право на аліменти, необхідністю застосування кримінально-правових засобів для забезпечення юридичної відповідальності у разі ухилення особи від виконання своїх обов'язків [24, с. 13].

Незважаючи на те, що кримінальне покарання іноді не впливає на правосвідомість правопорушників, тому вони продовжують вчиняти нові

кримінальні правопорушення, проте, в більшості випадків, страх кримінального переслідування все ж ефективніший, ніж саме покарання [15, с. 151; 25].

На жаль, потенціал СКР та адміністративної й кримінальної відповідальності за ухилення від їх невиконання недооцінені, тому у Верховній Раді України розглядається Законопроект № 3339, яким пропонується виключити із КУПАП статті 33¹, 183¹-183², а з КК України – ст. 389², тобто виключити СКР як вид адміністративного стягнення та адміністративну й кримінальну відповідальність за ухилення від їх виконання, замінивши їх накладенням штрафу [5; 11; 25].

За даними, які наводить віцепрем'єр-міністр України, міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України О. Резніков, станом на липень 2020 року в органах державної виконавчої служби перебувало 110,3 тис. виконавчих документів, за якими ускладнено виконання рішень про стягнення аліментів (відсутність коштів та майна, на яке можливо звернути стягнення, не працевлаштованість, аморальний спосіб життя) [11]. З огляду на зазначене вище, СКР як вид адміністративного стягнення особливо актуальні.

Майже трирічна практика існування цього виду адміністративного стягнення довела не лише його ефективність, а й необхідність. Так, протягом 2018 року судами було винесено 3004 постанови про накладення на боржників адміністративного стягнення у виді СКР, сума стягнутих коштів за цей період склала 2203478 гривень, а вже протягом 2019 року судами винесено 7949 постанов про накладення на боржників адміністративного стягнення у виді СКР, сума стягнутих коштів за цей період становила 11446333 гривні [11]. Хоча, як зазначають І. С. Яковець та Є. О. Лук'янченко, мета СКР, яка полягає у погашенні заборгованості по аліментах, досягається менш ніж у половині випадків [15, с. 152], але все ж це краще, ніж взагалі нічого.

Очевидно, що ініціатива запровадження штрафу замість СКР явно необґрунтована, оскільки на практиці СКР застосовується до безробітних або неофіційно працюючих платників аліментів, які до того ж не володіють жодним

майном. Тому СКР у таких випадках є єдиним способом погашення хоча б частини існуючої заборгованості за аліментами [11; 25].

Отже, виходячи з особливої актуальності СКР, безперечним є той факт, що для забезпечення належного виконання адміністративних стягнень у вигляді СКР повинна існувати як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. Відповідно потенціал КУпАП та КК України для протидії правопорушенням, не варто обмежувати, а навпаки розробляти подальші шляхи його розвитку.

1.2. Поняття та сутність злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

Вивчення інституту кримінальної відповідальності за злісне ухилення від СКР, вимагає від нас зосередження уваги на питанні, що саме ми розуміємо під поняттям «кримінальна відповідальність за злісне ухилення від СКР».

Відповідно до положень ст. 325⁴ КУпАП у разі ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР вона підлягає притягненню до адміністративної відповідальності, а у разі злісного ухилення від СКР – до кримінальної відповідальності [22, с. 63].

З аналізу норм КУпАП та КК України стає очевидним той факт, що злісне ухилення від СКР утворює самостійний склад кримінального правопорушення і передбачає кримінальну відповідальність для особи, яка раніше притягувалася до адміністративної відповідальності за аналогічне адміністративне правопорушення на підставі ст. 183² КУпАП.

На думку І. І. Митрофанова, фіксація однакових за назвою деліктів в одному випадку адміністративних, а в іншому – кримінальних свідчить про наявність прихованої адміністративної юрисдикції (*преюдиції* – Ред. В. В.), від якої законодавець відмовився, приймаючи в 2001 році КК України [26, с. 141-142]. Те, що в конструкції норми ст. 389² КК України наявна адміністративна преюдиція в своїй праці наголошує також А. С. Оксаніченко [27, с. 109].

Кримінальний кодекс 1960 року в ряді випадків пов'язував підставу для притягнення до кримінальної відповідальності з повторним, кількаразовим,

злісним чи систематичним вчиненням однорідних (тотожних) адміністративних правопорушень, за які до особи застосовувалися адміністративні стягнення. Серед них: повторне дрібне хуліганство, систематичне порушення правил адміністративного нагляду, злісне порушення правил паспортної системи та інші діяння, що вважалися злочинними [27, с. 109; 28, с. 201; 29, с. 68].

З цього приводу вчені відзначають, що законодавець у чинному КК України не закріпив адміністративну преюдицію, як самостійний інститут. Однак, положення чинного КК України дозволяють дійти до висновку, що адміністративна преюдиція в «замаскованому вигляді» все-таки залишилася в кримінальному законодавстві і відображена у кримінальних правопорушеннях, передбачених статтями 337, 390, 391 КК України [27, с. 109; 29, с. 68-69; 30, с. 78-79].

Для підтвердження або спростування думки про те, що кримінальне правопорушення, передбачене в диспозиції ст. 389² КК України справді належить до кримінальних правопорушень із адміністративною преюдицією, розглянемо її особливості.

Сутність адміністративної преюдиції в кримінальному праві полягає у «створенні» з адміністративних правопорушень суспільно небезпечних кримінальних правопорушень, точніше, у визнанні неодноразово вчинених винною особою протягом певного періоду адміністративних правопорушень після накладення за перше (перші) з них адміністративної відповідальності юридичним фактом, що породжує кримінально-правові наслідки. Ці наслідки полягають в оцінці останнього з кримінально не караних правопорушень в кримінальне правопорушення і, відповідно, покладанні на правопорушника кримінальної відповідальності [29, с. 66].

З проведеного нами дослідження стає зрозумілим наступний факт: для того, щоб притягнути особу до кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України має відбутися ряд юридичних фактів:

1) особа порушує закон, не сплачуючи аліменти. Таким діянням особа вчиняє адміністративне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 183¹

КУпАП (за відсутності ознак складу кримінальних правопорушень, передбачених статтями 164 або 165 КК України), за що суд накладає на неї адміністративне стягнення у виді СКР;

2) особа, яка притягнута до адміністративної відповідальності за ст. 183¹ КУпАП порушує закон, невиконуючи свій обов'язок по виконанню судового рішення, а саме ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді СКР без поважних причин. Таким діянням особа вчиняє нове адміністративне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 183² КУпАП, за що суд може накласти на неї адміністративне стягнення у виді адміністративного арешту на строк до десяти днів або ж у порядку, передбаченому КУпАП висловити зауваження, тим самим, звільнивши особу від адміністративної відповідальності;

3) після відбуття адміністративного арешту, особа без поважних причин продовжує не виконувати рішення суду про накладення адміністративного стягнення у виді СКР, тобто продовжує ухилятися від адміністративного стягнення у виді СКР. Таким діянням особа вчиняє злісне ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, передбачене диспозицією ст. 389² КК України.

Виходячи з вищевказаного, доходимо до висновку, що кримінальне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 389² КК України є кримінальним правопорушенням з адміністративною преюдицією.

На думку І. О. Грунтова, правовий вплив на правопорушника спочатку засобами адміністративного права та лише після цього заходами кримінального права забезпечує стійкий процес праворегулювання суспільних відносин і поєднання різних за інтенсивністю засобів переконання і примусу в залежності від поведінки винного [31, с. 2]. Однак, такий висновок зроблений вченим в радянський час, коли тогочасне кримінальне законодавство активно послуговувалося адміністративною преюдицією, тому, на сьогоднішній день така думка піддається критиці більшістю вчених.

Питання про доцільність існування адміністративної преюдиції у сучасному кримінальному праві не є проблематикою нашого дослідження, тому залишимо

його для подальших наукових досліджень, проте, на нашу думку, застосування заходів адміністративного та кримінального впливу за ухилення від виконання обов'язків є виправданим.

Варто звернути увагу на те, що ініціаторка вищезгаданого Законопроєкту № 3339 народна депутатка України Л. О. Шпак вважає, що при притягненні особи до кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України порушується принцип «*non bis in idem*» [32]. Цей принцип закріплений у п. 1 ст. 4 Протоколу № 7 до Європейської конвенції, за якою нікого не може бути вдруге притягнуто до суду або покарано в порядку кримінального провадження під юрисдикцією однієї і тієї самої держави за правопорушення, за яке його вже було остаточно виправдано або засуджено відповідно до закону та кримінальної процедури цієї держави [33] та знайшов своє відображення у ч. 1 ст. 61 Конституції України, яка чітко визначає, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення [3].

Ініціаторка Законопроєкту № 3339 вважає, що за своєю природою ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР є правопорушенням, яке носить триваючий характер [33]. Наше дослідження показує, що це дійсно може мати місце.

Так, ВС в постанові від 11 квітня 2018 року по справі №804/401/17 зазначив, що триваюче правопорушення – це проступок, пов'язаний з тривалим, неперервним невиконанням обов'язків, передбачених законом. Тобто, триваючі правопорушення характеризуються тим, що особа, яка вчинила якісь певні дії чи бездіяльність, перебуває надалі у стані безперервного продовження цих дій (бездіяльності). Ці дії безперервно порушують закон протягом якогось часу. Іноді такий стан продовжується значний час і увесь час винний безперервно вчиняє правопорушення у вигляді невиконання покладених на нього обов'язків. Триваюче правопорушення припиняється лише у випадку усунення стану за якого об'єктивно існує цей обов'язок, виконанням обов'язку відповідним суб'єктом або припиненням дії відповідної норми закону [34].

Як ми вже зазначали, що в разі ухилення від СКР, особу притягують до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП і накладають на неї захід адміністративного стягнення у виді адміністративного арешту або у порядку, передбаченому КУпАП можуть висловити усне зауваження, звільнивши тим самим від адміністративної відповідальності. Адміністративний арешт є найсуворішим заходом адміністративної відповідальності. Його суть полягає в тому, що правопорушника на короткий проміжок часу позбавляють волі з можливим залученням до безоплатної роботи [35]. Однак притягнення винного до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП та відбуття ним заходу адміністративного стягнення не означає, що ця особа виконала існуючий обов'язок, який полягає у необхідності виконати СКР, призначені рішенням суду за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183¹ КУпАП або звільняється від його виконання. Виконання адміністративного стягнення припиняється, а порушник знімається з обліку В УОПП у зв'язку із: 1) відбуттям призначеної судом кількості годин СКР; 2) скасуванням постанови про призначення СКР; 3) наявністю підстав, що унеможливають виконання постанови суду; смертю порушника [13]. Саме тому продовження ухилення від СКР після притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП та відбуття адміністративного стягнення у виді адміністративного арешту, дає можливість притягнути винну особу до кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України.

Отже, теоретично, відповідальність за ст. 183¹ КУпАП та ст. 389² КК України настає за вчинення одного і того ж триваючого адміністративного правопорушення.

Незважаючи на те, що особа двічі притягувалася до відповідальності за вчинення одного і того ж самого правопорушення, з точки зору національного законодавства, ця особа зазнає впливу двох різних видів юридичної відповідальності: в першому – адміністративної, а в другому – кримінальної. Ці види юридичної відповідальності мають чіткі межі та різні правові наслідки їх застосування. Таким чином, з точки зору національного законодавства, немає

підстав вважати, що особа двічі притягувалася до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення, але є одне «але».

За вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП передбачений адміністративний арешт строком до десяти діб. Виходячи з практики ЄСПЛ, яка наведена у п. 25 рішення у справі «Ігор Тарасов проти України» (заява № 44396/05, від 16 червня 2016 року) доходимо до висновку, що ЄСПЛ, зважаючи на характер та суворість покарання, такий захід адміністративного стягнення як адміністративний арешт розглядає як кримінальний. Тому він підпадає під визначення «кримінальної процедури» у розумінні ст. 4 Протоколу № 7 до Європейської конвенції (див. рішення у справах «Галстян проти Вірменії» (заява № 26986/03, пп. 58-60, від 15 листопада 2007 року), та «Лучанінова проти України» (заява № 16347/02, п. 39, від 9 червня 2011 року)) [36].

У п. 52 рішення у справі «Сергій Золотухін проти Росії» (заява № 14939/03, від 10 лютого 2009 року) ЄСПЛ наголосив, що правова кваліфікація виду судочинства відповідно до національного законодавства не може бути єдиним критерієм для застосування принципу «non bis in idem» відповідно до п. 1 ст. 4 Протоколу № 7 до Європейської конвенції. В іншому випадку застосування цієї норми було б залишено на розсуд Договірних Держав в такій мірі, яка б могла привести до таких результатів, що суперечать цілям Європейської конвенції [37].

Отже, приходимо до висновку, що притягнення особи до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² КУпАП та кримінальної відповідальності на підставі ст. 389² КК України, здійснюється практично через одне й те ж саме правопорушення, що з урахуванням практики ЄСПЛ, слід розглядати як притягнення особи вдруге до одного й того ж виду юридичної відповідальності за одне й те ж саме правопорушення.

Однак проаналізована нами практика притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України, дозволяє стверджувати, що українські суди не застосовують принцип «non bis in idem» та практику ЄСПЛ при розгляді справ про злісне ухилення від СКР. Тому теоретично, особи, притягнуті до

кримінальної відповідальності за ст. 389² КК України, можуть звернутися до ЄСПЛ, а останній за результатами розгляду скарги може визнати порушення Україною своїх зобов'язань, визначених Європейською конвенцією.

Враховуючи те, що думка ініціаторки Законопроекту № 3339 на даний час не знайшла підтвердження у судовій практиці та не розвинена правничій літературі, ми не будемо більше на ній зупинятися через обмеженість цього дослідження і перейдемо до характеристики поняття та сутності злісного ухилення від СКР.

Як було вказано вище, ухиленням від відбування адміністративного стягнення у виді СКР є невиконання особою, яка притягнена до цього виду відповідальності, обов'язку виконувати СКР, вид яких визначено органами місцевого самоврядування.

Аналізуючи законодавчу базу, можна визначити, що на сьогоднішній день адміністративне та кримінальне законодавство містить визначення ухилення та злісного ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді СКР. При цьому, законодавець розмежовує поняття «ухилення» та «злісне ухилення» від відбування адміністративного стягнення та зазначає, що в разі ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР вона підлягає притягненню до адміністративної відповідальності, а в разі злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР вона підлягає притягненню до кримінальної відповідальності в порядку, встановленому законом [38, с. 47].

Злісність свідчить про те, що до особи уже застосовувалися заходи адміністративної відповідальності, які не дали позитивного результату, і як наслідок – за продовження вчинення такого порушення особа повинна притягуватися до кримінальної відповідальності [39, с. 206].

Визнання засудженого таким, що злісно ухилився від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, – важливий крок, що повинен мати законодавче підґрунтя. Таким підґрунтям є наявність достовірних фактів, що прямо вказують на небажання засудженого сприймати ті обов'язки, що встановлені рішенням суду за раніше вчинене адміністративне правопорушення.

Злісне ухилення від досліджуваного нами кримінального правопорушення відбувається у формі прямої, демонстративної, триваючої відмови особи від виконання СКР, що проявляється у небажанні правопорушника добросовісно виконувати СКР за наявності реальної можливості це зробити. При цьому слід враховувати, що і адміністративне, і кримінальне законодавство передбачають наявність поважних причин, які свідчать про відсутність складу адміністративного чи кримінального правопорушення.

Так, згідно з ч. 2 примітки до ст. 183² КУпАП та ч. 2 примітки до ст. 389² КК України поважними причинами є хвороба та інші документально підтвержені обставини, що фактично позбавляють можливості порушника прибути для відпрацювання СКР [18; 40]. Наприклад, у вирокі Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 15 вересня 2020 року по справі № 674/557/20 суд зазначив наступне «порушник ОСОБА_1, ігноруючи попередження та достовірно знаючи, що повинен виконувати СКР у комунальному підприємстві Дунаєвецької міської ради «Благоустрій Дунаєвечини», не з'являвся для відбуття вищевказаних робіт у визначений час та місце, про поважні причини невиходу на роботу не повідомляв, крім того, будь-яких обставин, які об'єктивно унеможлилювали прибуття останнього для відбування СКР досудовим розслідуванням не встановлено, оскільки на тяжкі хвороби ОСОБА_1 у вказаний період часу не хворів, на лікуванні у закладах охорони здоров'я не перебував, за вчинення інших кримінальних чи адміністративних правопорушень не затримувався, під дію закону або судового рішення, що обмежують свободу пересування не підпадав, у відрядженні не перебував, під дію обставин непереборної сили не попадав, будь-яких інших обставин, які об'єктивно унеможлилювали прибуття правопорушника для відбування СКР не мав [41].

Відповідно до п. 13.1. Порядку, підставою для виконання стягнення у вигляді СКР є постанова суду, яка набрала законної сили [21]. Таким чином, за своєю правовою природою кримінальне правопорушення, передбачене

диспозицією ст. 389² КК України спрямоване на невиконання рішення суду про відбування адміністративного стягнення у виді СКР.

Реальне виконання рішення суду сприяє втіленню законів у життя та зміцненню їх авторитету, судові рішення за своєю суттю охороняє права, свободи та законні інтереси громадян, а також є завершальною стадією судового провадження [42, с. 8]. Тому пасивна поведінка суб'єкта кримінального правопорушення становить суспільну небезпеку, оскільки злісно ухиляючись від адміністративної відповідальності, особа не виконує покладений на неї адміністративним законодавством обов'язок відбутися в повному обсязі та у визначений строк заходи адміністративного стягнення, відповідно до постанови суду, що вступила у законну силу. Тобто така пасивна поведінка посягає на інтереси правосуддя, чим завдає шкоди правовідносинам у сфері забезпечення належного виконання судових рішень.

Фактично кримінальна відповідальність за злісне ухилення від СКР, що встановлена ст. 389² КК України є спеціальною кримінально-правовою нормою щодо ст. 382 КК України, згідно з якою особа підлягає притягненню до кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення. До такого висновку ми дійшли в результаті аналізу спеціальної літератури, що стосується кримінальних правопорушень проти правосуддя. Крім того, те, що досліджувана кримінально-правова норма є спеціальною у своїх дисертаційних роботах підтверджують І. З. Сень [43, с. 3] та А. С. Оксаніченко [44, с. 163].

Варто наголосити, що досліджувана нами кримінально-правова норма, на нашу думку, не вступає у конкуренцію з ст. 382 КК України, оскільки специфіка ст. 389² КК України полягає в тому, що вона передбачає кримінальну відповідальність за діяння, які, як на час прийняття, так й нині, окрім ст. 389² КК України, не охоплюються будь-якою іншою нормою КК України.

Визначившись із поняттям та сутністю злісного ухилення від СКР, для глибшого аналізу кримінальної відповідальності за злісне ухилення від СКР, перейдемо до вивчення юридичного складу кримінального правопорушення,

передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, що складається з об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони.

Необхідно наголосити, що 01 липня 2020 року набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який вніс суттєві зміни до кримінального законодавства України. Однією з новел стала заміна загального поняття «злочин» на «кримінальне правопорушення», однак такі зміни не потребують кардинальних змін у теорії кримінального права щодо складу злочину, а тепер – складу кримінального правопорушення.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОЛЯГАЄ У ЗЛІСНОМУ УХИЛЕННІ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ

2.1. Об'єкт кримінального правопорушення

Першим обов'язковим елементом юридичного складу будь-якого кримінального правопорушення, включаючи кримінальне правопорушення, юридичний склад якого передбачений в диспозиції ст. 389² КК України, є об'єкт.

Слід зазначити, що в науковому колі майже не приділялася увага ґрунтовному вивченню проблеми об'єкта злісного ухилення від СКР. Очевидно, це пов'язано з відносною новизною ст. 389² КК України (стаття включена до КК України у 2018 році). Отже, існує необхідність дослідження об'єкта цього кримінального правопорушення.

На наш погляд, дослідження об'єкта злісного ухилення від СКР слід розпочати із з'ясування питання: що у доктрині кримінального права розуміють під об'єктом кримінального правопорушення?

Вчення про об'єкт кримінального правопорушення – одне з основних у науці кримінального права, вивчення якого займає центральне місце як в теорії, так і на практиці [45, с. 130]. Це пов'язано з тим, що вчені та практики розглядають об'єкт кримінального правопорушення як елемент юридичного складу кримінального правопорушення, без якого неможливо зрозуміти правову і соціальну природу конкретного суспільно небезпечного діяння, здійснити правильну кваліфікацію діяння, що вчинене суб'єктом кримінального правопорушення, встановити суспільно небезпечні наслідки, визначити межу дії кримінально-правової норми, розмежувати кримінально протиправну та правомірну поведінку, систематизувати кримінальні правопорушення, а також відмежувати одні кримінальні правопорушення від інших [39, с. 183; 46, с. 93; 47,

с. 48; 48, с. 86; 49, с. 115]. Крім того, саме завдяки об'єкту кримінального правопорушення ОЧ КК України розділена на окремі розділи [50, с. 133].

Об'єкт кримінального правопорушення – це те, що охороняється ЗпКВ та на що посягає кримінальне правопорушення і чому в результаті суспільно небезпечного діяння завдається шкода або створюється загроза завдання шкоди [39, с. 183; 47, с. 48; 51, с. 19]. Кримінальних правопорушень, як зазначав А. Н. Трайнін, «які ні на що не посягають, у природі не існує» [52, с. 71], тому у разі відсутності об'єкта кримінального правопорушення відсутній його склад [53, с. 70].

В даний час, незважаючи на те, що протягом майже двох століть увага вчених не залишає питання об'єкта кримінального правопорушення, нині немає єдиного погляду на правову природу об'єкта кримінального правопорушення. З одного боку, це пов'язано з тим, що законодавець у чинному КК України не визначив дефініцію цього поняття (не містить визначення об'єкта і проєкт нового КК України), а з іншого боку, вчені по-різному розуміють окремі правові категорії. Такий стан речей призвів до того, що в науці кримінального права існує велика кількість концепцій об'єкта кримінального правопорушення, які мають істотні відмінності [45, с. 131; 49, с. 115; 54, с. 58; 55].

Ми не будемо зосереджувати увагу на докладному вивченні концепцій про об'єкт кримінального правопорушення, оскільки це питання не є предметом нашого дослідження, і в правничій літературі наявна велика кількість наукових праць з цього питання. Однак, на наш погляд, все-таки варто звернути увагу на підходи до розуміння об'єкта кримінального правопорушення, що на сьогодні у науці кримінального права є найпоширенішими.

Так, у своєму дисертаційному дослідженні В. І. Потяк, до цієї групи відносить такі розуміння об'єкта кримінального правопорушення: 1) людина, її суб'єктивне право; 2) законні інтереси; 3) соціальні цінності, в тому числі матеріальні та нематеріальні; 4) сфери життєдіяльності людей; 5) норма права в її реальному бутті; 6) правові блага; 7) правовідносини; 8) охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми у суспільстві [56, с. 68-69].

Запропонований В. І. Потяк перелік найпоширеніших концепцій об'єкта кримінального правопорушення не є вичерпним, оскільки були і будуть існувати інші концепції, які, однак, не стали і не стануть такими ж популярними чи втратять або вже втратили свою актуальність [57, с. 57].

Усі теорії й погляди на об'єкт кримінального правопорушення піддаються критиці, але, не зважаючи на це, мають право на існування, оскільки очевидним є той факт, що складність і різноманітність того, на що направлені кримінальні правопорушення, а, як ми знаємо, кожне кримінальне правопорушення завжди посягає або загрожує заподіянням шкоди об'єкту, який завжди є різним, по суті це унеможливорює створення єдиного універсального поняття об'єкта кримінального правопорушення, і вкрай малоімовірною є поява єдиної концепції для визначення об'єкта кримінального правопорушення, тобто такої, що дозволить точно визначити об'єкт будь-якого кримінального правопорушення [50, с. 135; 58, с. 197].

Однак, на сьогодні найпоширенішим підходом в кримінально-правовій науці є підхід, згідно з яким, об'єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини [57, с. 50; 59, с. 68]. Цей підхід, як і всі вищенаведені, не позбавлений спірних моментів, тому його критикують, як і всі інші, проте, такий погляд на об'єкт кримінального правопорушення висвітлюється в більшості досліджень в галузі кримінального права (підручниках, посібниках, дисертаціях, монографіях, наукових статтях тощо) [47, с. 49; 58, с. 197]. Крім того, концепція суспільних відносин як об'єкта кримінального правопорушення знайшла своє відображення і в проєкті нового КК України, який передбачає, що «цей Кодекс є єдиним законом України, який регулює суспільні відносини між державою і особою, яка вчиняє передбачені ним діяння» [55].

Як зазначає В. В. Хейлік, суспільні відносини – це «єдина реальна форма людського суспільства, це єдиний спосіб людського співжиття. Лише в суспільстві людина може розвинути та стати людиною. ... Суспільні відносини є головним, визначальним у людському житті, у відносинах між людьми» [45, с. 131-32].

Не заглиблюючись в суть суспільних відносин, зауважимо, що нам близька позиція, згідно з якою об'єктом кримінального правопорушення є правовідносини.

Як зазначалося вище, злісне ухилення від СКР є кримінальним правопорушенням, яке полягає у невиконанні судового рішення.

За приписами ч. 1 ст. 129¹ Конституції України судові рішення є обов'язковим до виконання [3].

О. Р. Романишин з цього приводу зазначила, що, відносини у сфері виконання судового рішення є складним процесом виконання судового рішення «як завершальної стадії здійснення судочинства містить як окремі законодавчо визначені порядки їх належного виконання, так і систему органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а інколи і самозайнятих осіб, які уповноважені державою на здійснення виконавчих процедур за судовим рішенням» [46, с. 79].

ВС у постанові від 01 липня 2020 року по справі № 488/3753/17-ц вказав на те, що правовідносини з виконання судових рішень є триваючими до тих пір, поки судові рішення не буде виконане у порядку, передбаченому законом [60].

Теорія права наполягає, що правовідносини – це врегульовані нормами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності та забезпечуються державою [61].

С. Я. Лихова та Р. В. Вороний відстоюючи концепцію «об'єкт злочину – правовідносини» вказують на те, що «правові відносини можуть виступати як правовий засіб закріплення суспільних відносин, вигідних державі» [62, с. 96]. Тому слушною є думка Р. Мельника, що «на сьогодні суспільні відносини (економічні, соціальні, політичні), навіть ті, що історично визначалися нормами моралі, звичаєвого права або традиціями, зазнали детальної юридичної регламентації, отримавши таким чином позитивне визнання своєї соціальної значущості на законодавчому рівні» [63, с. 101].

Характерною особливістю правосуддя є те, що це специфічна, чітко регламентована діяльність, яка повинна здійснюватися лише у встановленому законом порядку [64]. Правовідносини правосуддя формуються в зв'язку зі здійсненням судочинства та належного виконання судових рішень у встановленому законом порядку, суб'єктами яких є держава в особі спеціального органу державної влади (суду) та інших суб'єктів, які згідно з законодавством є учасниками цих правовідносин.

Таким чином, відносини, що виникають у сфері виконання судового рішення, є правовідносинами, які, в свою чергу, є врегульованими нормами права суспільними відносинами.

Враховуючи вищевикладене, ми вважаємо, що необхідно підтримати С. Я. Лихову, яка підтримує концепцію «об'єкт злочину – правовідносини» [65, с. 43], тому, аналіз об'єкта злісного ухилення від СКР у цій роботі буде здійснюватися на розуміння об'єкта кримінального правопорушення як правовідносин.

Визначившись з поняттям об'єкта кримінального правопорушення доречно виділити його види.

Незважаючи на те, що правовідносини, на які впливають кримінальні правопорушення і які є об'єктами цих кримінальних правопорушень є різноманітними, у кримінальному праві існує класифікація цих об'єктів. Науково обґрунтована класифікація об'єктів кримінального правопорушення не лише сприяє їх поглибленому вивченню, а й дає змогу більш повно розкрити сутність об'єкта кримінального правопорушення, допомагає виявити місце конкретного об'єкта у всій системі правовідносин, показати його важливість, і суспільну небезпечність посягання на нього [53, с. 72; 66, с. 109-110].

Найпоширенішою в науці кримінального права є ідея триступеневої класифікації об'єктів кримінального правопорушення в залежності від ступеня узагальнення правовідносин, що охороняються кримінальним законом. Ця класифікація іменується «по вертикалі». Вона поділяє об'єкт кримінального правопорушення на: загальний, родовий та безпосередній [39, с. 187; 47, с. 52-23; 49, с. 125; 53, с. 72].

Під загальним об'єктом будь-якого кримінального правопорушення в теорії кримінального права прийнято розуміти охоронювані ЗпКВ правовідносини, які визначені законодавцем у ст. 1 КК України. Особливістю цих правовідносин є те, що захищаються не всі правовідносини без винятку, а тільки ті, які, на думку законодавця, архіважливі для людини, суспільства і держави, тому завдана їм шкода завдає або загрожує завдати значної шкоди інтересам суспільства в цілому. Отже, загальним об'єктом кримінального правопорушення є не всі правовідносини, а лише ті, які передбачені в ОЧ КК України. [53, с. 72; 57, с. 60].

Загальний об'єкт кримінального правопорушення складається з низки родових об'єктів [54, с. 59].

Родовий об'єкт (деякі вчені називають його груповим) кримінального правопорушення – це сукупність сформованих на основі об'єктивно існуючих критеріїв, тотожних або однорідних за своєю соціально-політичною та економічною природою правовідносин у певній сфері державного або суспільного життя, захищених єдиним законодавчим комплексом кримінально-правових норм [39, с. 187; 53, с. 73; 47, с. 53; 66, с. 110].

Найчастіше в науковому колі можна почути думку, що родовим об'єктом кримінального правопорушення є група правовідносин, яка перебуває під охороною відповідного розділу ОЧ КК України [49, с. 126].

Кримінальне правопорушення, юридичний склад якого передбачений диспозицією ст. 389² КК України законодавець розмістив у розділі XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» ОЧ КК України. Звідси очевидно, що сама назва розділу XVIII вказує на те, що родовим об'єктом злісного ухилення від СКР виступають правовідносини в сфері правосуддя.

На наш погляд, розміщення кримінально-правової норми про злісне ухилення від СКР саме в цей розділ є зваженим рішенням законодавця, оскільки головним критерієм тут виступає родовий об'єкт – правовідносини, захищені розділом XVIII КК України, які зазнають суспільно небезпечного впливу від вчинення цього кримінального правопорушення. Особа, яка злісно ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, ігнорує виконання

обов'язків, визначених постановою суду про притягнення до адміністративної відповідальності, що набрала законної сили, порушуючи при цьому встановлений порядок відбування адміністративного стягнення. Всі дії особи, пов'язані зі злісним ухиленням від відбування призначеного адміністративного стягнення, спрямовані проти одного і того ж об'єкта – правосуддя [67, с. 309].

Вчені, які досліджували питання родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя, виявили, що законодавець, створюючи цей розділ КК України, виходив не з процесуального значення цього поняття, а вкладав у нього більш широкий зміст, який полягає в тому, що норми кримінально-правової охорони правосуддя захищають діяльність, яка стосується нормального функціонування не тільки судової влади, а й інших органів та осіб, які на відміну від суду, не здійснюють правосуддя, однак сприяють ефективній реалізації завдань правосуддя, до кола яких належать органи досудового розслідування, прокуратури, органи і установи виконання судових рішень тощо [39, с. 191; 68, с. 3; 69, с. 290]. Вчений Ю. В. Орел наголошує на тому, що «якщо органи, що здійснюють цю діяльність, не включити в систему правосуддя, то це зробило б, по суті, неможливим відправлення правосуддя судами» [39, с. 191].

Аналізуючи злісне ухилення від СКР, слід мати на увазі, що діяльність зі здійснення правосуддя в досліджуваному кримінальному правопорушенні, розпочинається задовго до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

Розпочавшись з притягнення особи постановою суду, яка набрала законної сили, до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183¹ КУпАП, та продовжуючись стадією виконання адміністративного стягнення, до якого залучаються органи та установи виконання судових рішень, від виконання якого особа ухиляється. Триває після притягнення особи постановою суду, яка набрала законної сили, до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП, знову ж таки прожовуючись стадію виконання адміністративного стягнення, до якої

залучаються органи та установи виконання судових рішень, від виконання якого особа злісно ухиляється. Продовжується після вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, винесення обвинувального вироку, набрання ним законної сили, та включає стадію відбування покарання, до якої залучаються органи та установи виконання судових рішень, і закінчується повним його відбуттям, погашенням або зняттям судимості.

Крім родового об'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві, все більше вчених виокремлюють видовий об'єкт кримінального правопорушення, який формує основу для проведення розмежування окремих однорідних кримінальних правопорушень між собою [70, с. 82]. Не вдаючись до дискусії щодо доцільності виділення видового об'єкта кримінального правопорушення, підтримуємо думку В. Я. Тація, який вважає, що виділення видового об'єкта сприяє більш правильному розумінню і трактуванню кримінально-правових норм [71, с. 3].

Усі кримінальні правопорушення, передбачені у розділі XVIII ОЧ КК України, розподіляють на такі видові групи: 1) кримінальні правопорушення, які посягають на конституційні засади діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду (статті 371, 372, 373, 374, 376, 376¹, 386, 397, 400¹ КК України); 2) кримінальні правопорушення, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів та інших учасників судочинства (статті 377, 378, 379, 380, 398, 399, 400 КК України); 3) кримінальні правопорушення, які посягають на правовідносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі (статті 383, 384, 385 КК України); 4) кримінальні правопорушення, які посягають на правовідносини, що забезпечують своєчасне розкриття та припинення кримінально протиправних посягань (статті 381, 387, 396 КК України); 5) кримінальні правопорушення, які посягають на правовідносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання (ст. 382, 388, 389, 389¹, 390, 390¹, 391, 392, 393, 394, 395 КК України) [72, с. 244-245; 73, с. 50-51].

Ми вважаємо, що видовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, у системі кримінальних правопорушень розділу XVIII ОЧ КК України є п'ята група правовідносин, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання.

На підставі викладеного, на наш погляд, при дослідженні об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, доцільніше використовувати чотиричленну класифікацію об'єктів кримінального правопорушення з поділом на: загальний, родовий, видовий і безпосередній, оскільки така класифікація є більш вдалою для визначення місця кримінально-правової норми, що досліджується у системі ОЧ КК України.

З'ясувавши загальний, родовий і видовий об'єкт злісного ухилення від СКР, перейдемо до з'ясування безпосередніх об'єктів кримінального правопорушення.

Особливості та соціально-правовий зміст кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389² КК України, як і будь-якого іншого, визначаються, насамперед, безпосереднім об'єктом [73, с. 49]. Безпосередній об'єкт – це вже порушені правовідносини, тобто об'єкт, який вже змінився вчиненням кримінальним правопорушенням або який знаходиться в реальній небезпеці. На відміну від загального, родового та видового об'єктів, яким кримінальним правопорушенням, не заподіюється шкода, шкоду від кримінального правопорушення завжди зазнає безпосередній об'єкт [53, с. 74].

З огляду на надзвичайну важливість безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, в науковій думці існує його «горизонтальна» класифікація, що полягає у поділі цього об'єкта на: основний безпосередній та додатковий безпосередній. Необхідність такої класифікації виникає, коли одне і теж кримінальне правопорушення завдає чи створює загрозу завдання шкоди одночасно кільком правовідносинам [74, с. 70].

На нашу думку, варто погодитися з поглядом В. П. Беленюка і основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення розглядати як правовідносини, які становлять сутність кримінального правопорушення та

обґрунтовують існування самостійної кримінально-правової норми та визначають її місце у системі ОЧ КК України [75, с. 53].

На думку О. І. Плужнік безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень проти правосуддя є «суспільні відносини, пов'язані з регулюванням певних аспектів діяльності щодо здійснення правосуддя» [76, с. 269]. Проте, ми погоджуємося з думкою С. О. Яценко, яка писала, що визначення основного безпосереднього об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя, не може бути універсальним, оскільки ознаки основного безпосереднього об'єкта конкретного кримінального правопорушення проти правосуддя є специфічними і мають самостійний характер [77, с. 320-321].

Відповідно до ч. 2-3 ст. 129¹ Конституції України держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд [3].

На основі аналізу поняття «об'єкт кримінального правопорушення» і поглядів вчених на основний безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя, ми вважаємо за необхідне висловити свою позицію щодо основного безпосереднього об'єкта злісного ухилення від СКР. Так, основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України – це встановлена законодавством система правовідносин у сфері правосуддя, яка регулює діяльність суду щодо здійснення правосуддя в частині належного і своєчасного виконання постанови суду про накладення адміністративного стягнення у виді СКР, ухваленої в порядку, передбаченому КУпАП.

Загальновизнано в теорії кримінального права, що кримінальне правопорушення, крім шкоди основному безпосередньому об'єкту, може завдати шкоди й іншим правовідносинам, які становлять додатковий безпосередній об'єкт в цьому складі кримінального правопорушення [47, с. 55]. Погоджуючись з поглядом В. Я Тація, під додатковим безпосереднім об'єктом будемо розуміти правовідносини, що охороняються нормами ЗпКВ, які при вчиненні

кримінального правопорушення, також зазнають шкоди або виникає загроза завдання шкоди [78, с. 71-72].

На наш погляд, додатковим безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, слід визнати правовідносини, що виникають з приводу належного функціонування державних органів (крім суду) та їх посадових осіб, що сприяють здійсненню правосуддя, а саме – УОПП, діяльність якого забезпечує виконання адміністративних стягнень у виді СКР в порядку визначеному ЗУ «Про пробацію».

У свою чергу, додатковий безпосередній об'єкт може бути додатковим обов'язковим (необхідним), якому неминує спричиняється шкода і додатковим факультативним (необов'язковим), якому лише існує ймовірність заподіяння шкоди [47, с. 55; 73, с. 53]. З огляду на таке тлумачення поняття додаткового обов'язкового і факультативного безпосереднього об'єкта, необхідно з'ясувати його наявність або відсутність у кримінальному правопорушенні, передбаченому диспозицією ст. 389² КК України.

Додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – це правовідносини, яким при вчиненні конкретного кримінального правопорушення завжди спричиняється шкода [39, с. 188]. У той же час правовідносини, які піддаються кримінально протиправному посяганню, не є суттю вчиненого кримінального правопорушення, але вони все одно порушуються чи ставляться під загрозу порушення поряд з основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення [79, с. 108].

Як зазначалося вище, досліджуване кримінальне правопорушення – це кримінальне правопорушення з адміністративною преюдицією, яке полягає в тому, що особа після притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП продовжує злісно ухилятися від СКР. Чинним законодавством чітко визначено, що СКР від яких кримінальний правопорушник злісно ухиляється, є видом адміністративного стягнення, яке накладається за несплату аліментів (ст. 183¹ КУпАП). Тому, на наш погляд, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК

України, слід вважати правовідносини, які забезпечують право особи на належне утримання і піклування та захист прав отримувачів аліментів.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – це об'єкт, який може існувати або може бути відсутнім поряд з основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення. Тобто, це ті правовідносини, які кримінальне правопорушення іноді порушує, або взагалі не порушує [79, с. 108]. На нашу думку, додатковим факультативним безпосереднім об'єктом злісного ухилення від СКР, може бути авторитет судової влади.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що кримінальне правопорушення, юридичний склад якого передбачений диспозицією ст. 389² КК України має розгалужену систему об'єктів.

Об'єкт кримінального правопорушення крім обов'язкової ознаки – правовідносин, що охороняються ЗпКВ та у сфері яких заподіюється шкода чи створюється загроза її заподіяння містить дві факультативні (необов'язкові) ознаки: предмет кримінального правопорушення та потерпілого від кримінального правопорушення [69, с. 38].

Предмет кримінальних правопорушень проти правосуддя – це поставлений під кримінально-правову охорону матеріальний предмет та/або безпредметна річ зовнішнього світу, шляхом незаконного впливу на який завдається шкода або виникає загроза спричинення шкоди правовідносинам у сфері здійснення правосуддя, що включають в себе діяльність суду з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та конституційних справ, а також діяльність інших органів і осіб, які сприяють діяльності суду по відправленню правосуддя задля досягнення завдань правосуддя [80, с. 80].

Зважаючи на проведений аналіз об'єкта злісного ухилення від СКР, вважаємо, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, виступає судовий акт, а саме постанова суду, що набрала законної сили, в якій особі призначено адміністративне стягнення у виді СКР.

Під потерпілим від кримінального правопорушення необхідно розуміти соціального суб'єкта (фізичну чи юридичну особу, державу, інше соціальне утворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, за умови знаходження під охороною ЗпКВ, кримінальним правопорушенням заподіюється шкода або створюється загроза заподіяння шкоди [81, с. 60].

На основі аналізу 122 вироків винесених за ст. 389² КК України є підстави говорити, що потерпілий від цього кримінального правопорушення відсутній, оскільки в жодному з досліджених вироків про нього не йшлося. Це підтверджує вирок Токмацького районного суду Запорізької області від 19 лютого 2020 року по справі № 328/296/20 [82].

Однак зважаючи на те, що ми розглядаємо правовідносини, які забезпечують право особи на належне утримання і піклування та захист прав отримувачів аліментів, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбачено диспозицією ст. 389² КК України, вважаємо, що можемо зазначити, що в складі кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України потерпілий таки є, хоч він і не є необхідною (обов'язковою) ознакою складу цього кримінального правопорушення. Потерпілими, на нашу думку, тут виступають особи, які мають право на отримання аліментів від суб'єкта кримінального правопорушення.

2.2. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Проаналізувавши об'єкт злісного ухилення від СКР, розглянемо об'єктивну сторону цього кримінального правопорушення. Але перед тим, як перейти до вивчення об'єктивної сторони аналізованого кримінального правопорушення, необхідно встановити, що в науці кримінального права розуміють під «об'єктивною стороною кримінального правопорушення».

Загальновідомо, що кримінальна відповідальність встановлюється тільки за ті суспільно небезпечні діяння, які ЗпКВ визначені як кримінальне

правопорушення. Саме ж кримінальне правопорушення є конкретним актом вольової поведінки людини, який цілком нею усвідомлюється [50, с. 144].

Конкретне суспільно небезпечне діяння, про яке йдеться в диспозиції статей ОЧ КК України, описується саме шляхом визначення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, яка на відміну від інших елементів юридичного складу кримінального правопорушення, містить більше інформації, що необхідна для кваліфікації вчиненого діяння як кримінального правопорушення. Цей елемент виявляється в характеристиці зовнішніх ознак кримінально протиправного посягання, тобто ознак, що характеризують зовнішній прояв кримінального правопорушення [39, с. 197-198]. Іншими словами, об'єктивна сторона кримінального правопорушення – це його видима сторона, яка підлягає сприйняттю кожною людиною [50, с. 144].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення за загальним правилом характеризується наявністю обов'язкової (необхідної) кримінально-правової ознаки для будь-якого кримінального правопорушення – суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності) та факультативних (необов'язкових) ознак: суспільно небезпечних наслідків, причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням та суспільно небезпечними наслідками, а також місцем, часом, обстановкою, способом, засобами та знаряддями вчинення кримінального правопорушення, які можуть виступати в ролі обов'язкових для певних кримінальних правопорушень лише в разі, якщо це передбачено відповідною диспозицією статті ОЧ КК України [24, с. 83; 83, с. 54-55; 49, с. 138].

Наявність лише суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності) характерне для кримінальних правопорушень із формальним складом, тобто таких, які вважаються закінченими з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння і які не вимагають настання суспільно небезпечних наслідків. Водночас, для кримінальних правопорушень, що мають матеріальний склад, обов'язковими є: суспільно небезпечне діяння, суспільно небезпечні наслідки та причинновий зв'язок між суспільно небезпечним діянням та суспільно небезпечними наслідками. Окрім кримінальних правопорушень із формальним і матеріальним

складом, існують кримінальні правопорушення з усіченим складом, тобто такі, в яких дії, як правило, пов'язані готуванням чи замахом на кримінальне правопорушення. Ці кримінальні правопорушення вважаються закінченими з моменту вчинення дій, передбачених законом [84, с. 361].

Зазначені наукові позиції знайшли своє відображення у проєкті нового КК України. Так, проєктом нового КК України пропонується, у ЗпКВ закріпити положення, що з об'єктивної сторони злочин вчиняється шляхом дії або бездіяльності, а наслідок, спричинений дією або бездіяльністю, є обов'язковою ознакою складу злочину, якщо він передбачений статтею ОЧ КК України [55]. Таким чином, автори проєкту нового КК України: по-перше, підтвердили правильність багаторічних напрацювань вчених, які вивчали це питання; по-друге, намагаються перевести об'єктивну сторону із площини абстрактного кримінально-правового явища у законодавчу конструкцію.

Аналіз нормативно визначених ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України показує, що побудова об'єктивної сторони злісного ухилення від СКР відноситься до кримінальних правопорушень з формальним складом, оскільки об'єктивна сторона цього кримінально протиправного посягання обмежується суспільно небезпечним діянням.

Цю тезу підтверджує той факт, що проаналізувавши 122 вироки за ст. 389² КК України ми виявили всього три посилання суду на суспільно небезпечні наслідки від цього кримінального правопорушення, які, на думку суду, полягають у дискредитації правосуддя та авторитету правоохоронних органів, що відображені у вироках Пологівського районного суду Запорізької області від 24 грудня 2019 року по справі № 324/200/19 [85], Ківерцівського районного суду Волинської області від 25 червня 2020 року по справі № 158/1506/20 [86], Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 06 липня 2020 року по справі № 650/1005/20 [87]. Однак зазначимо, що в деяких вироках, які ми вивчали, суд вказував на наявність суспільно небезпечних наслідків, але не

конкретизував в чому конкретно вони полягають. Пояснення цьому ми наведемо нижче.

Діяння як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення є кримінально протиправним суспільно небезпечним актом поведінки людини. Діяння, крім передбачених ЗпКВ, не можуть визнаватися кримінальним правопорушенням. Діяння визнається кримінальним правопорушенням за однієї обов'язкової умови: воно повинно мати виражену суспільну небезпечність. Суспільна небезпечність – це здатність діяння завдати шкоди об'єктам, що охороняються ЗпКВ, або створювати загрозу заподіяння їм шкоди. Суспільно небезпечне діяння може проявлятися в двох формах: дії або бездіяльності [88, с. 10].

У сучасній кримінально-правовій доктрині традиційно прийнято визначати дію і бездіяльність відповідно як активну і пасивну форми вчинення кримінального правопорушення [89, с. 22]

Дія характеризує зовнішню поведінку особи, тобто є її свідомим активним втручанням в хід подій і явищ, що відбуваються в навколишньому світі. Кримінальним правопорушенням вважається не певний внутрішній психічний стан суб'єкта кримінального правопорушення (наприклад, його думки або переживання), а його поведінка пов'язана із заподіянням шкоди або із створенням реальної небезпеки заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони. Кримінально протиправна дія виражається, насамперед, у фізичній діяльності особи, що виявляється в фізичних зусиллях (наприклад, удар), а також в тих процесах, які нею керують (дії інших осіб, поведінка тварин, дії різних механізмів). У кримінально-правовому сенсі дія може проявлятися як в одному акті поведінки, так і може включати ряд конкретних елементів, які, складають одну дію (дії можуть складатися з безлічі конкретних актів, кожен з яких є не самостійною дією, а є його елементом) [90, с. 68-69].

Бездіяльність – пасивна форма суспільно небезпечної, кримінально протиправної поведінки особи. Кримінальна відповідальність за бездіяльність має обмежений характер і настає тільки за таких умов: а) особа повинна була вчинити

певні дії, які відвернули б заподіяння суспільно небезпечної шкоди; б) особа могла вчинити вказані дії. Обов'язок учинення конкретних дій (зобов'язаність) впливає з різних джерел (підстав), які мають правовий характер, і містять приписи, які зобов'язують особу до певної активної поведінки. Можливість учинити дію, яку особа повинна була виконати, вимагає наявності у неї в даній конкретній ситуації як об'єктивних так і суб'єктивних умов щодо можливості вчинення таких дій [49, с. 142].

Із буквального розуміння примітки до ст. 389² КК України впливає, що об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення виражається в наступних альтернативних суспільно небезпечних дії або бездіяльності:

1) неприбутті до місця виконання СКР (підприємства, установи, організації) протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою УОПП без поважних причин.

Ця форма злісного ухилення від СКР полягає у нез'явленні на місце виконання СКР у встановлений строк. При цьому нез'явлення може бути абсолютним, тобто особа жодного разу не прибуде до місця виконання СКР і взагалі не буде відпрацьовувати визначену рішенням суду кількість годин СКР, не маючи на те поважних причин (вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 11 листопада 2019 року по справі № 149/2794/19) [91], так і запізненням, тобто особа прибула до місця виконання СКР, але пізніше визначеного дводенного строку.

Дослідивши 122 вироби за ст. 389² КК України, ми виявили, що такі випадки злісного ухилення від СКР вже стати «типовими» за порівняно короткий період існування цієї кримінально-правової норми (47 випадків).

2) невихід на СКР або відмова від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією, більше двох разів протягом місяця без поважних причин.

Невихід на СКР по своїй природі є прогулом, що полягає в тому, що винна особа без поважної причини не вийшла на виконання СКР три і більше разів протягом місяця, що обчислюється з дня початку відбуття адміністративного

стягнення у виді СКР. Тобто особа, отримала направлення на СКР від УОПІ, у визначений строк прибула до місця виконання СКР (протягом двох днів), але не дотримуючись графіку виконання СКР допускала прогули робочих днів і не з'являлася на робочому місці без поважних причин. Кримінально караним є третій за місяць прогул без поважних причин. Так, вироком Пологівського районного суду Запорізької області від 29 жовтня 2019 року по справі № 324/775/19 засуджено ОСОБА_1, яка здійснила п'ять невиходів на СКР [92].

З досліджених нами вироків за ст. 389² КК України, ми виявили 40 вироків за цією підставою.

Відмова від виконання роботи, від якої визначений підприємством, установою, організацією, більше двох разів протягом місяця без поважних причин полягає у цілковитій відмові працювати взагалі або виконувати визначений вид робіт після прибуття на підприємство, установу, організацію.

Яскравим прикладом кримінально протиправної поведінки слугують обставини, описані у вирокі Корюківського районного суду Чернігівської області від 19 серпня 2020 року по справі № 736/1332/19. ОСОБА_1 на засіданні виконавчого комітету Перелюбської сільської ради Корюківського району Чернігівської області 19 березня 2019 року, у категоричній формі відмовився від виконання покладених на нього обов'язків, а саме: повідомив, що виконувати СКР не буде, графіки виходу на роботу та інструктаж по техніці безпеки не підписав та покинув приміщення сільської ради [93]. Ще один приклад, вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 21 жовтня 2019 року по справі № 588/1873/19, яким було засуджено ОСОБА_2, який 19 серпня 2019 року прибув до комунального підприємства «Чисте місто» та після того, як директором даного підприємства було вказано останньому об'єм робіт відмовився його виконувати та покинув комунальне підприємство «Чисте місто» [94].

Проаналізувавши вирок за ст. 389² КК України (122 вироків) нами було виявлено, що дане кримінальне правопорушення на практиці вчиняється вкрай мало (всього 2 вироків).

3) поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Вказана форма мала місце у вирокі Пологівського районного суду Запорізької області від 29 жовтня 2019 року по справі № 324/775/19. Судом було встановлено, що 18 квітня 2019 року ОСОБА_1, ігноруючи графік виходу на роботу особи, до якої застосовано адміністративне стягнення у виді СКР, із запізненням у півтори години з'явилася до місця виконання СКР в стані алкогольного сп'яніння, через що не була допущена до роботи [95].

Крім того, аналіз судової практики свідчить, що судді інколи взагалі не зазначають в якій конкретній формі вчиняється злісне ухилення від СКР. Наприклад, у вирокі Чернобаївського районного суду Черкаської області від 27 липня 2020 року по справі № 709/224/20 суд не конкретизуючи форму злісного ухилення від СКР, зазначив лише, що після притягнення ОСОБА_1 згідно з постановою Чернобаївського районного суду Черкаської області від 25 листопада 2019 року до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП, продовжив ухилятися від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, які йому призначені згідно з постановою Чернобаївського районного суду Черкаської області від 23 липня 2019 року, чим злісно ухилився від відбування адміністративного стягнення у виді СКР [96].

Досліджуючи ознаки злісності в досліджуваному кримінальному правопорушенні А. С. Оксаніченко, звернув увагу на наявність проблеми чіткого розмежування понять «непробуття» та «невихід», оскільки ці терміни, є дуже близькими за значенням і їх одночасне використання для позначення різних діянь у одній нормі, на думку вченого, є недоліком розгляданої норми [44, с .163]. Далі вчений відзначає те, що єдиною особливістю, яка відрізняє дані терміни, це той факт, що «непробуття стає «злісним» протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою уповноваженого органу з питань пробації, а «невихід» – у разі його здійснення більше двох разів протягом місяця. Тобто «непробуттям» слід вважати неявку протягом перших двох днів з визначеної дати, а «невиходом» слід вважати неявку на СКР три і більше рази

протягом будь-якого певного місяця, наприклад, на початку, у середині та наприкінці» [44, с. 164].

Що стосується форми прояву суспільно небезпечного діяння, то, на наш погляд, у формі дії вчиняється поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Інші форми злісного ухилення від СКР, вчиняються шляхом бездіяльності.

Кримінальне правопорушення, юридичний склад якого передбачений диспозицією ст. 389² КК України вважається закінченим:

– у першій формі – на третій день неприбуття до місця виконання СКР (підприємства, установи, організації) з дати, зазначеної в направленні уповноваженою посадовою особою УОПП без поважних причин;

– у другій формі – з третього за рахунком невиходу на СКР протягом місяця без поважних причин або з моменту вчинення третьої за рахунком відмови від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією без поважних причин;

– у третій формі – з моменту появи на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння.

Як відомо, кримінальні правопорушники готові подолати будь-які перешкоди на шляху до досягнення своєї мети – ухилення від виконання своїх обов'язків. Тому, крім зазначених у примітці до ст. 389² КК України форм злісного ухилення від СКР, на наш погляд, у примітці доцільно закріпити й інші.

Так, альтернативними формами злісного ухилення від СКР можуть бути:

1) допущення більше двох порушень трудового розпорядку протягом місяця, яке полягає в несвоєчасному прибутті до місця виконання СКР, тобто запізненні та/або самовільному залишенні місця виконання СКР в робочий час, без спеціального на те дозволу адміністрації місця виконання СКР;

2) несумлінне ставлення до праці, а саме невиконання робіт у визначеному обсязі протягом встановленого проміжку часу;

3) виведення з ладу виробничого агрегату, верстата, транспортного засобу, на якому особа відбуває адміністративне стягнення або інсценування здійснення таких дій, які призводять до зриву виконання СКР [39, с. 209];

4) зникнення особи, притягнутої до адміністративної відповідальності у виді СКР. Зниклою може вважатися особа, який змінила своє місце проживання або виїхала за межі України без дозволу уповноваженої посадової особи УОПП. Вказаний приклад мав місце в судовій практиці. Так, вироком Городоцького районного суду Хмельницької області від 22 вересня 2020 року по справі № 672/1309/19 засуджено ОСОБА_1, який будучи ознайомленим з порядком та умовами відбування стягнення у виді СКР, після притягнення до адміністративної відповідальності за ухилення від відбування даного виду стягнення, без поважних на те причин не з'являвся для відпрацювання СКР та покинув постійне місце проживання, не повідомивши про це УОПП [97].

З теорії кримінального права відомо, що кримінальні правопорушення, які полягають у невиконанні обов'язку, мають тривалий характер [98, с. 10]. Оскільки злісне ухилення від СКР є ухиленням від виконання обов'язку, відповідно злісне ухилення від СКР є триваючим кримінальним правопорушенням.

Триваюче кримінальне правопорушення характеризується як дія або бездіяльність, поєднана з подальшим тривалим невиконанням обов'язків, покладених на винного законом під загрозою кримінального переслідування [39, с. 215-216]. Воно здійснюється безперервно на стадії закінченого кримінального правопорушення від моменту вчинення особою діяння, з якого почалося злісне ухилення від СКР і закінчується в момент, який його усуває (засудження) [99, с. 119].

Як зазначалося вище, за конструкцією об'єктивної сторони, кримінальне правопорушення, юридичний склад якого передбачений у диспозиції ст. 389² КК України відноситься до кримінальних правопорушень із формальним складом, в яких об'єктивна сторона обмежена тільки характеристикою дії або бездіяльності, а суспільно небезпечні наслідки виведені за межі юридичного складу кримінального правопорушення. Тому для визнання наявності закінченого

кримінального правопорушення достатньо лише вчинення зазначеної у кримінально-правовій нормі дії або бездіяльності [39, с. 199].

Однак відсутність суспільно небезпечних наслідків у юридичному складі кримінального правопорушення зовсім не означає їх повну відсутність, оскільки суспільно небезпечне діяння, передбачене диспозицією ст. 389² КК України, в будь-якому випадку порушує інтереси правосуддя в частині належного виконання судових рішень, завдаючи при цьому певної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони. Отже, можна сказати, що хоча диспозиція ст. 389² КК України не містить прямої вказівки на суспільно небезпечні наслідки, можемо говорити, що суспільно небезпечні наслідки знаходяться за межами юридичного складу кримінального правопорушення. На нашу думку, саме тому в багатьох вивчених нами вироках, суд вказував на суспільно небезпечні наслідки від вчиненого кримінального правопорушення, але не уточнював, які вони.

У розділі XVIII ОЧ КК України містяться статті, в яких законодавець передбачає певні місця, що належать до змісту об'єктивної сторони відповідних кримінальних правопорушень, однак не всі форми об'єктивної сторони складів цих кримінальних правопорушень включають місце вчинення кримінального правопорушення в якості конститутивної (обов'язкової) ознаки [100, с. 138].

Місце вчинення кримінального правопорушення – це передбачена диспозицією кримінально-правової норми ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, яка характеризує певну територію (у тому числі й рухому територію), де суб'єкт кримінального правопорушення під час перебування на ній вчинив передбачену ЗпКВ дію або бездіяльність [50, с. 148; 100, с. 3].

Законодавчий опис об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення дозволяє говорити про місце вчинення кримінального правопорушення. Як було вказано вище, у примітці описано три форми об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389² КК України.

Проведений нами аналіз дозволяє стверджувати, що лише третя форма об'єктивної сторони передбачає місце вчинення кримінального правопорушення як обов'язкову ознаку його складу. Місцем вчинення кримінального правопорушення тут є робоче місце, на якому особа з'явилася у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Стосовно ж такої бездіяльності, як неприбуття до місця виконання СКР, невихід на СКР та відмови від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією без поважних причин, то ця бездіяльність може вчинятись у будь-якій частині простору – кримінальноутворюючою ознакою тут є не місце вчинення кримінально протиправної бездіяльності, а сам факт бездіяльності у визначеній формі [100, с. 143].

Слід звернути увагу на те, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення є також час його вчинення.

Час вчинення кримінального правопорушення необхідно розуміти, як певний проміжок (відрізок) часу, протягом якого відбувається суспільно небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки [50, с. 149; 69, с. 41; 101, с. 143].

Зважаючи на те, що досліджуване кримінальне правопорушення не містить в якості обов'язкової ознаки суспільно небезпечних наслідків, часом кримінального правопорушення в цьому випадку слід вважати тільки період (відрізок) часу, протягом якого вчиняється суспільно небезпечне діяння. Відповідно, дане кримінальне правопорушення може бути вчинене тільки протягом часу відбуття адміністративного стягнення у виді СКР, від якого особа злісно ухиляється.

Такі факультативні ознаки об'єктивної сторони як спосіб, обстановка, засоби і знаряддя вчиненого кримінального правопорушення у диспозиції ст. 389² КК України не вказані, а тому на кримінально-правову кваліфікацію кримінального правопорушення не впливають.

2.3. Суб'єкт кримінального правопорушення

Наступним обов'язковим елементом юридичного складу кримінального правопорушення є суб'єкт.

Кримінальне правопорушення неможливе без особи, оскільки завжди є особа, яка його вчинила. Питання про суб'єкта кримінального правопорушення – це питанням саме про таку особу [50, с. 170].

Питання суб'єкта злісного ухилення від СКР в даний час практично не отримало теоретичного опрацювання, що призводить до необхідності його глибокого вивчення. Перш ніж аналізувати ознаки суб'єкта злісного ухилення від СКР, важливо в цілому розглянути, хто або що є суб'єктом кримінального правопорушення, і дати його загальну характеристику.

Обов'язковим і незалежним елементом, поруч з об'єктом, об'єктивною та суб'єктивною сторонами будь-якого кримінального правопорушення є його суб'єкт. Там, де відсутній суб'єкт кримінального правопорушення як його винуватець, не може ставитися питання про наявність складу кримінального правопорушення, що, в свою чергу, унеможлиблює кримінальне переслідування особи. Характеристика суб'єкта кримінального правопорушення нерозривно пов'язана з іншими елементами складу кримінального правопорушення, адже саме суб'єкт є ключовою фігурою, яка породжує інші обов'язкові елементи складу кримінального правопорушення або посягає на них, а саме: суспільно небезпечним діянням (об'єктивна сторона) суб'єкт заподіює шкоди об'єкту кримінально-правової охорони (об'єкт), діючи при вчиненні кримінального правопорушення винно (суб'єктивна сторона) [49, с. 171; 99, с. 120-121; 102, с. 125; 103, с. 213].

Сьогодні кримінально-правова наука зробила багато кроків уперед у розумінні питання суб'єкта кримінального правопорушення. З усіх елементів юридичного складу кримінального правопорушення саме суб'єкт є «найспокійнішим» елементом у теоретичному розумінні. У той час, коли не вщухають дискусії про об'єктивну та суб'єктивну сторони і, особливо, об'єкт

кримінального правопорушення, проблема суб'єкта практично випала з поля зору теорії кримінального права. Все, що стосується суб'єкта як елемента складу кримінального правопорушення, стало сприйматися в теорії кримінального права фактично без критики [49, с. 173; 104, с. 17-18]. Єдиним винятком є питання про юридичну особу як суб'єкта кримінального правопорушення, що виникло у 2014 році після відповідних законодавчих змін [105, с. 128].

Вирішення питання щодо можливості чи доцільності визнання юридичної особи суб'єктом кримінального правопорушення, виходить за рамки цього дослідження, відповідно в межах даної роботи буде здійснюватися аналіз суб'єкта кримінального правопорушення – фізичної особи.

У кримінально-правовій науці прийнято ділити суб'єкт кримінального правопорушення на загальний і спеціальний [56, с. 103].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України, суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність [40].

Майже ідентичне визначення у порівнянні із чинною кримінально-правовою нормою пропонують автори проєкту нового КК України, а саме «суб'єктом злочину (загальний суб'єкт злочину) є осудна людина, яка безпосередньо або шляхом використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності, вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність за його вчинення» [55].

Виходячи з чинного законодавчого визначення, характеристиками суб'єкта кримінального правопорушення, які в науці кримінального права іменуються загальними (обов'язковими) ознаками, є три пункти: фізична особа, вік, осудність. Суб'єкт кримінального правопорушення, який має лише загальні (обов'язкові) ознаки, називається «загальним суб'єктом кримінального правопорушення» [39, с. 219]. Відсутність хоча б однієї з цих ознак виключає суб'єкта зі складу кримінального правопорушення, а, отже, відсутній склад кримінального правопорушення та виключена кримінальна відповідальність особи [50, с. 175].

Поряд з поняттям загального суб'єкта кримінального правопорушення КК України також передбачає поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення [39, с. 219].

Згідно з ч. 2 ст. 18 КК України, спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [40].

Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення – це особа, яка крім обов'язкових загальних ознак (фізична особа, вік, осудність) має спеціальні (особливі) ознаки, передбачені статтею ОЧ КК України для суб'єкта конкретного складу кримінального правопорушення. Ознаки спеціального суб'єкта доповнюють загальне поняття суб'єкта кримінального правопорушення і виступають в якості додаткових ознак. Такі додаткові ознаки, що відокремлюють певне коло осіб, прямо вказуються в кримінально-правовій нормі або встановлюються при її тлумаченні, тобто впливають з її змісту. Таким чином, ознаки спеціального суб'єкта носять в деякій мірі обмежувальний характер, оскільки вони визначають, що певне кримінальне правопорушення може вчинити не будь-яка особа, а тільки та, яка наділена такими ознаками. Тому особи, що не володіють такими ознаками, не можуть нести відповідальність за конкретною кримінально-правовою нормою, у якій зазначений спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення [39, с. 220; 50, с. 175]. Ці вимоги стосуються і кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

Проаналізувавши праці вчених та чинне законодавство, вважаємо, що необхідно виокремити особливості суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

У підручнику з кримінального права України за загальною редакцією В. В. Сухоноса відображена позиція, що суб'єкт кримінального правопорушення, передбачений диспозицією ст. 389² КК України загальний, а саме ним є особа шістнадцятирічного віку [106, с. 600-601]. Водночас, у підручнику жодним чином

не аргументовано позицію з цього питання. Таким чином, ця теоретично й практично важлива проблема потребує додаткового аналізу й аргументації.

Відразу ж зазначимо, що ми не погоджуємося з вищевикладеною позицією.

Аналіз ст. 389² КК України показав, що в її примітці міститься умова, за наявності якої суб'єкт кримінального правопорушення може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за цією кримінально-правовою нормою, а саме, якщо особа продовжує ухилення від виконання СКР хоча вже притягувалася до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² КУпАП за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР.

Як вказувалося вище, кримінальне правопорушення, передбачене в диспозиції ст. 389² КК України, є кримінальним правопорушенням з адміністративною преюдицією. Проаналізувавши норми КУпАП та КК України нами було встановлено, що особа до моменту притягнення до кримінальної відповідальності за злісне ухилення від СКР повинна бути двічі піддана адміністративним стягненням (притягнута до адміністративної відповідальності) за вчинені адміністративні правопорушення, а саме: за ст. 183¹ КУпАП, санкція яких передбачає виконання СКР на визначений постановою районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) строк, яка набрала законної сили і підлягає обов'язковому виконанню. Суб'єктом цього адміністративного проступку є особа, яка на підставі пред'явленого до примусового виконання виконавчого документа зобов'язана сплачувати аліменти [10, с. 170]. Потім у разі ухилення від виконання СКР за ст. 183² КУпАП, санкція якої передбачає адміністративний арешт строком до десяти діб, що призначається постановою районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді).

Отже, суб'єктом злісного ухилення від СКР можуть бути лише особи, щодо яких на законних підставах ухвалено постанову суду про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП, що набрала законної сили.

Таким чином, кримінальну відповідальність за злісне ухилення від СКР, може нести тільки особа, наділена ознаками спеціального суб'єкта.

Виходячи з розуміння кола суб'єктів, які охороняються ст. 389² КК України, правовідносин правосуддя і механізму заподіяння їм шкоди, слід визнати, що суб'єктами злісного ухилення від СКР можуть бути тільки особи, які є учасниками адміністративно-правових відносин у сфері виконання адміністративного стягнення у виді СКР. Тому, за межі суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, виведені особи, до яких застосовані інші заходи адміністративної відповідності, такі як: попередження, штраф, позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання), позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт, арешт з утриманням на гауптвахті [18].

О. В. Євдокімова з цього приводу висловила зауваження, що «цьому рішенню законодавця притаманна невинуватість та безсистемність правового регулювання». Своє зауваження вчена обґрунтовує тим, що особа може ухилятися не тільки від виконання СКР, а й від інших адміністративних стягнень, проте законодавець не тільки не визнає таку поведінку кримінальним правопорушенням, а й навіть у КУпАП не передбачає спеціальних норм, які б встановлювали за неї адміністративну відповідальність [107, с. 325].

На наш погляд, це можна пояснити тим, що діяння, пов'язані з ухиленням від інших адміністративних стягнень, формально підпадають під дію ст. 382 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. Те, що ухилення від виконання СКР зазнало криміналізації, як ми вже писали вище, може бути пов'язаним з тим, що суттю їх призначення є піклування про найбільш уразливу групу населення, тому правовідносини у цій сфері повинні мати надійний захист.

Щодо віку кримінальної відповідальності, то варто звернутися до ч. 1 ст. 22 КК України відповідно до якої, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять

років [40]. Ч. 2 ст. 22 КК України передбачає виключний перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких відповідальність настає з чотирнадцяти років – розглядуваної нами статі 389² КК України у цій нормі не виявлено, що свідчить про те, що кримінальна відповідальність за злісне ухилення від СКР настає з шістнадцяти років.

Разом з тим, необхідно зазначити, що ст. 13 КУпАП, чітко встановлено, що неповнолітніх не притягують до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП. А як неодноразово вказувалося вище, необхідною умовою притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 389² КУпАП є обов'язкове попереднє притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП. Тому говорити про притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності за злісне ухилення від СКР, неможливо.

Отже, вік кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389² КК України, становить вісімнадцять років. Тому помилковою є теза авторів підручника з кримінального права України за загальною редакцією В. В. Сухоноса де відображена позиція, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є особа шістнадцятирічного віку [106, с. 600-601].

Отже, отримані результати свідчать про те, що суб'єкт кримінального правопорушення передбачений диспозицією ст. 389² КК України, звичайно відноситься до спеціальних. З точки зору існуючих норм така позиція видається обґрунтованою, оскільки ст. 389² КК України безпосередньо містить пряму вказівку на це.

2.4. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, передбаченого в диспозиції ст. 389² КК України, не буде повним без розгляду питань, пов'язаних з проблемою суб'єктивної сторони.

Значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення важко переоцінити. Адже за відсутності суб'єктивної сторони кримінальна відповідальність виключається [99, с. 137]. Ігнорування ознак суб'єктивної сторони може призвести до того, що існуватимуть випадки кримінального переслідування особи за невинне заподіяння шкоди [48, с. 177].

Як зазначається в правничій літературі, суб'єктивна сторона є найскладнішим для кримінально-правового вивчення елементом юридичного складу кримінального правопорушення [39, с. 243]. Якщо об'єктивна сторона кримінального правопорушення може бути безпосередньо сприйнята потерпілими, свідками чи іншими особами, то суб'єктивна сторона кримінального правопорушення не відображається в об'єктивній реальності, а фактично перебуває в голові винного, тобто характеризує процеси, що відбуваються в психіці кримінального правопорушника (думках, почуттях, мозкових процесах), тому не піддається безпосередньому сприйняттю органами чуття інших осіб. Суб'єктивна сторона пізнається лише шляхом аналізу та оцінки поведінки кримінального правопорушника та обставин вчинення кримінального правопорушення [49, с. 179; 108, с. 106].

З огляду на обмежений обсяг даної роботи, доцільно не вдаватися до детального вивчення поняття «суб'єктивної сторони кримінального правопорушення», тому ми коротко зупинимося на загальнотеоретичних питаннях, пов'язаних з розумінням суб'єктивної сторони як інституту кримінального права.

У правничій літературі ми знаходимо ряд різних тлумачень суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, з яких робимо висновок, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення є характеристикою внутрішньої сторони кримінального правопорушення, тобто сукупністю процесів, що відбуваються у свідомості та волі особи під час вчинення кримінального правопорушення, і відображають її психологічне усвідомлення вчинюваного суспільно небезпечного діяння, й передбачення його суспільно небезпечних наслідків [39, с. 244; 51, с. 22;

99, с. 138; 109, с. 160]. Такий підхід є традиційним для кримінально-правової доктрини і в межах даного дослідження теж підтримується.

Зміст суб'єктивної сторони кримінального правопорушення характеризують такі юридичні елементи: вина, мотив, мета та емоційний стан. Вони тісно пов'язані, але їх зміст і значення у кожному випадку вчинення кримінального правопорушення є різним [39, с. 244; 49, с. 180; 56, с. 106].

Серед цих елементів суб'єктивної сторони кримінального правопорушення вина є основною і обов'язковою ознакою будь-якого кримінального правопорушення, що, по суті, є її основним змістом [47, с. 123; 49, с. 180; 56, с. 106-107]. Відсутність вини виключає суб'єктивну сторону і, як наслідок, свідчить про відсутність складу кримінального правопорушення [39, с. 244]. Ось чому в доктрині кримінального права був зроблений висновок, що кримінальна відповідальність особи за вчинене суспільно небезпечне діяння недопустиме без встановлення вини [110, с. 73]. Крім того, вина є основним змістом одного з найважливіших філософсько-правових принципів – презумпції невинуватості, закріпленої у всіх основних міжнародних та національних актах (Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції, Конституції України, КК України) [109, с. 166].

Що стосується мотиву, мети й емоційного стану, то, залежно від законодавчого опису суб'єктивної сторони окремих кримінальних правопорушень, вони можуть виконувати роль обов'язкових, кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак або ознак, що пом'якшують чи обтяжують покарання. Обов'язковими ці елементи виступають у тих випадках, коли законодавець передбачає їх у диспозиціях статей або безпосередньо вказує на них, або ж вони чітко впливають із характеру діяння. За загальним правилом, вони є факультативними (необов'язковими) [49, с. 180; 56, с. 106-107; 111, с. 32].

Таке трактування суб'єктивної сторони знайшло своє відображення у проекті нового КК України, де пропонується передбачити, що суб'єктивну сторону злочину становлять: а) вина; б) у випадках, передбачених цим Кодексом,

також мотив злочину, мета злочину та особливий психоемоційний стан, у якому перебуває особа на час вчинення злочину [55].

Повертаючись до чинного законодавства, то необхідно зазначити, що під виною, відповідно до ст. 23 КК України законодавець розуміє психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражених у формі умислу або необережності [40]

Форма вини як правове поняття визначається законодавцем, розкриваючи зміст відомих нашому кримінальному праву двох форм вини – умислу (ст. 24 КК України) і необережності (ст. 25 КК України), які відрізняються між собою в залежності від ступеня усвідомлення особою характеру вчинених дій і передбачення шкідливих наслідків з урахуванням змісту і спрямованості волі винного [39, с. 245].

Згідно зі ст. 24 КК України, умисел поділяється на прямий і непрямий. Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання [40]. Відповідно до ст. 25 КК України необережність поділяється на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість. Необережність є кримінальною протиправною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Необережність є кримінальною протиправною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити [40].

Аналіз суб'єктивної сторони злісного ухилення від СКР дозволяє зробити висновок, що тільки вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення, оскільки мотив, мета та емоційний стан вчинення злісного ухилення від СКР не визначені законодавцем.

Зі змісту ст. 389² КК України, стає зрозумілим, що вона належить до тих статей ОЧ КК України, у назві та/або диспозиції якої не міститься жодної інформації про форму вини. Тобто, суб'єктивна сторона злісного ухилення від СКР, безпосередньо в кримінально-правовій нормі не розкривається.

За відсутності прямої вказівки на форму вини, доцільно застосовувати рекомендації, які розроблені теорією кримінального права, дотримання яких дозволяє вирішувати питання характеристики змісту юридично значущих ознак суб'єктивної сторони конкретного кримінального правопорушення за відсутності інформації про неї в їх законодавчих описах [112, с. 303].

Досі актуальні праці радянського вченого О. І. Рарога, який писав, що про умисний характер злочину можуть свідчити наступні способи його опису в законі: 1) пряма вказівка на умисну форму вини; 2) вказівка на спеціальну мету діяння; 3) вказівка на мотив злочину; 4) вказівка на завідомість; 5) описання характерного способу дії; 6) вказівка на злісність діяння; 7) вказівка на незаконний характер дій; 8) вказівка на самовільний характер діяння в злочинах із формальним складом; 9) характеристика бездіяльності як ухилення від виконання обов'язків; 10) характеристика об'єктивної сторони злочину з формальним складом як порушення спеціальних правил; 11) невиконання спеціальних обов'язків; 12) специфічний характер дії [113, с. 43-50].

Отже, на основі праць О. В. Рарога, можемо виділити дві ознаки, які свідчать, що кримінальне правопорушення, передбачене диспозицією ст. 389² КК України мають умисний характер: 1) вказівка на злісність діяння; 2) невиконання спеціальних обов'язків.

Розглядаючи характер суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, необхідно пригадати про те, яким чином характеризується його об'єктивна сторона. Не вдаючись до надмірної деталізації, зазначимо, що дане кримінальне правопорушення є кримінальним правопорушенням із формальним складом.

Незважаючи на нещодавні законодавчі зміни, не втратили своєї актуальності зауваження В. Куца та О. Бондаренка про те, що за

загально визнаною думкою, кримінальні правопорушення з формальним складом можуть вчинятися лише умисно. З огляду на те, що законодавче визначення необережної вини сфокусоване на суспільно небезпечних наслідках діяння, а вони не входять до структури об'єктивної сторони формальних складів кримінальних правопорушень, можливість вчинення такого кримінального правопорушення з необережності виключається. Отже, без зміни теоретичного розуміння та законодавчого визначення форм вини, необережне кримінальне правопорушення з формальним складом уявити неможливо. Такі кримінальні правопорушення є винятково умисними [114, с. 36].

Також необхідно враховувати, що злісне ухилення від СКР є кримінальним правопорушенням з адміністративною преюдицією. Адміністративний проступок, що спричинив собою адміністративну відповідальність, та вчинені після цього діяння, що являють собою основу кримінальної відповідальності, насправді є «тими ж самими діяннями» тільки по зовнішніх ознаках. Що стосується суб'єктивної сторони, то в цих правопорушеннях вона різниться за своїм змістом. При повторному порушенні закону змінюються як інтелектуальні, так і вольові моменти умислу. Зміст умислу виражає більш негативне, ніж раніше, ставлення до соціальних цінностей, що охороняються ЗпКВ і, таким чином, впливає на збільшення суспільної небезпечності [115, с. 20-21].

Отже, виходячи з вищесказаного, ми можемо віднести злісне ухилення від СКР до кримінальних правопорушень, у яких вина виражається в умисній формі.

В проаналізованих нами матеріалах судової практики (122 вироки) також не виявлено жодного випадку вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України із необережною формою вини.

Встановивши, що злісне ухилення від СКР характеризується умисною формою вини, розглянемо її можливі види.

На думку авторів підручника з кримінального права України за загальною редакцією В. В. Сухоноса умисна форма вини у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, характеризується наявністю лише прямого умислу [106, с. 600-601].

Як в науці, так і в судовій практиці загально визнано, що кримінальні правопорушення з формальним складом можуть вчинятися лише з прямим умислом, а в зміст умислу включається психічне ставлення лише до діяння [70, с. 123; 116, с. 9]. З цього приводу слушними є думки П. О. Філіппова, що у зв'язку з наявністю ознаки злісності у диспозиції статті мова може йти лише про вину у формі прямого умислу, коли винний усвідомлює протиправність своєї бездіяльності і бажає так вчиняти й надалі [117, с. 258].

Злісне ухилення від СКР – свідомий прояв волі особи. Кримінальний правопорушник, здійснюючи таке ухилення, усвідомлює, що має можливість і повинен виконати рішення суду про накладення адміністративного стягнення у виді СКР, але не виконує його, хоча вже притягнутий до адміністративної відповідальності за ухилення від СКР. Крім того, у більшості досліджених нами вироків, суд вказував на те, що особа попереджалася про кримінальну відповідальність за злісне ухилення від СКР. Так, наприклад, у вироді Луцького міськрайонного суду Волинської області від 06 квітня 2020 року по справі № 161/3716/20 вказано, що обвинувачений ОСОБА_1 постановою Луцького міськрайонного суду Волинської області від 27 червня 2019 року, яка набрала законної сили 09 липня 2019 року визнаний винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183¹ КУпАП та накладено адміністративне стягнення у виді СКР строком 120 (сто двадцять) годин. З 29 липня 2019 року ОСОБА_1 постановлений на облік в Луцький МРВ філії ДУ «Центр пробації» у Волинській області, останній був належним чином письмово ознайомлений з умовами відбування адміністративного стягнення у виді СКР, а також про передбачену ст. 389² КК України кримінальну відповідальність за злісне ухилення від СКР, про що в останнього було відібрано підписку [118].

Отже, доходимо до висновку, що кримінальне правопорушення, передбачене у диспозиції ст. 389² КК України, вчиняється з прямим умислом.

Аналіз практики застосування ст. 389² КК України говорить, що наведена теоретична позиція, як правило, знаходить практичне втілення. Так, з досліджених нами вироків (122) у 53 містилася вказівка, що кримінальне

правопорушення вчинене з прямим умислом. Серед таких вироки: Хмільницького міськрайонного суду Вінницької області від 27 лютого 2019 року по справі № 149/451/19 [119] та Богуславського районного суду Київської області від 02 жовтня 2019 року по справі № 375/1097/19 [120].

Окремі вчені дотримуються іншої думки, яка полягає в тому, що, оскільки поділ умислу на прямий і непрямий ґрунтується лише на відмінності усвідомлення настання суспільно небезпечних наслідків та бажанні чи свідомому припущенні їх настання, то, визначення виду умислу в кримінальних правопорушеннях із формальним складом, які не містять суспільно небезпечних наслідків у своєму складі, є неможливим і некоректним. Відтак зміст вини для таких складів кримінальних правопорушень вичерпується лише інтелектуальною ознакою (особа усвідомлювала чи не усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій), тому щодо таких кримінальних правопорушень можливо зазначати лише про наявність умисної форми вини, не виокремлюючи її вид [121, с. 373-374].

Такий підхід знаходить своє відображення у судовій практиці. Так, суди, постановляючи вироки за ст. 389² КК України у 46 з 122 досліджених нами вироків не конкретизують вид умислу, а констатують наявність умислу як такого. Для прикладу вироки Овруцького районного суду Житомирської області від 21 червня 2019 року по справі № 286/1710/19 [122] та Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 21 грудня 2019 року по справі № 576/1321/19 [123].

Також існує інший підхід, про який зокрема писав М. Й. Коржанський, який, на думку вченого, полягає в тому, що багато кримінальних правопорушень із формальним складом вчинюються не тільки з прямим, а і з непрямим умислом. У багатьох випадках під час вчинення таких кримінальних правопорушень кримінальний правопорушник байдужий до настання суспільно небезпечних наслідків. В цілому, на думку дослідника, розподіл кримінальних правопорушень на «формальні» й «матеріальні» не можна визнати правильним. Далі вчений відзначає, що будь-яке кримінальне правопорушення в будь-якому розумінні є матеріальним і завжди заподіює шкоду об'єкту посягання. В іншому випадку

немає підстав визнавати таке діяння кримінальним правопорушенням. Тобто немає кримінальних правопорушень, які не заподіюють суспільно небезпечної шкоди (або не загрожують їй заподіянням). І хоча суспільно небезпечні наслідки таких кримінальних правопорушень перебувають за межами складу кримінального правопорушення, при визначенні форми та виду вини ці наслідки необхідно враховувати, оскільки тільки на підставі психічного ставлення винного до них (з огляду на спрямованість волі винного на заподіяння цих наслідків) можна встановити форму та вид вини або визнати особу невинною. Отже, психічне ставлення особи до дії й наслідків, відповідно до закону має встановлюватися незалежно від «формального» і «матеріального» складу кримінального правопорушення [124, с. 102, 104-108]. Отже, беручи до уваги факт, який був зазначений вище, що суспільно небезпечні наслідки від вчиненого кримінального правопорушення є завжди, ми підтримуємо підхід, висловлений М. Й. Коржанським.

Таким чином, у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, на наш погляд, можливо встановлювати наявність не лише прямого, а й непрямого умислу.

Так, вироком Балтського районного суду Одеської області від 22 січня 2020 року по справі № 493/1778/19 засуджено ОСОБА_1, який визнав себе винним у вчиненні кримінального правопорушення та пояснив, що не думав, що його поведінка потягне за собою кримінальну відповідальність. Заборгованість по аліментах виплатив, тому вважав, що нікому нічого не винен [125]. Вироком Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 11 серпня 2020 року по справі № 583/1077/20 засуджено ОСОБА_1, який в судовому засіданні повністю визнав вину у скоєнні кримінального правопорушення. Однак пояснив, що не відбув адміністративного стягнення, у тому числі і не з власної вини, так як працівники ПП «Жилкомсервіс» вимагали від нього військовий квиток або довідку з військкомату, яких у нього не було. Тому його не допустили до роботи [126]. Вироком Городоцького районного суду від 22 вересня 2020 року по справі № 672/1309/19 засуджено ОСОБА_1, який в судовому засіданні свою вину в

скоєнні інкримінованого йому кримінального правопорушення визнав частково. Дав суду покази про те, що згідно направлення відпрацьовував СКР. Близько 9 березня 2019 року, прийшовши до КП «Городоккомунсервіс», начальник дільниці ОСОБА_2 йому сказав, що для нього роботи не має. Після цього його не повідомляли про необхідність прибуття для відпрацювання СКР [97].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що засуджені не хотіли, щоб їх дії завдали шкоди інтересам правосуддя, адже вони з певних причин (найімовірніше через відсутність спеціальних знань у галузі кримінального права) не вважали свої дії кримінально протиправними.

Таким чином, наведені приклади з судової практики свідчать про те, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України може характеризуватися наявністю умисної форми вини у виді непрямого умислу.

Також нами встановлено, що суди при винесенні 18 вироків за ст. 389² КК України взагалі не зазначили форму вини. Серед таких вироків: Любашівського районного суду Одеської області від 13 вересня 2019 року по справі № 507/1099/19 [127] та Сквирського районного суду Київської області від 22 листопада 2019 року по справі № 376/2470/19 [128].

Варто звернути увагу також і на такі факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення як мотив, мета та емоційний стан.

Під мотивом Г. Крайник розуміє внутрішнє спонукання до вчинення кримінального правопорушення, рушійну силу вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого [129, с. 67]. В. В. Топчій, Г. В. Дідківська, Т. О. Мудряк вважають, що мета кримінального правопорушення – це те, чого прагне досягти особа, вчиняючи кримінальне правопорушення [51, с. 22]. Згідно позиції О. В. Авраменка до емоційного стану особи необхідно віднести стан сильного душевного хвилювання. У свою чергу під сильним душевним хвилюванням він розуміє емоційний стан особи у вигляді афекту, стресу чи фрустрації, що значною мірою обмежує її здатність усвідомлювати свої дії або бездіяльність та/або керувати

ними під час вчинення нею передбаченого ЗпКВ суспільно небезпечного діяння [130, с. 13].

Аналіз положень чинної редакції ст. 389² КК України дозволяє визначити, що в кримінально-правовій нормі законодавець не вказує на дані ознаки. Відповідно можна зробити висновок, що вони не виступають обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони юридичного складу кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, і відповідно на кримінально-правову кваліфікацію вчиненого не впливають. Хоча слід звернути увагу на те, що інколи, у вироках за ст. 389² КК України зазначається мета – ухилення від відбування адміністративного стягнення, наприклад, вирок Літинського районного суду Вінницької області від 08 жовтня 2019 року по справі № 137/978/19 [131].

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ПРАКТИКА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛІСНЕ УХИЛЕННЯ ОСОБИ ВІД ВІДБУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ

3.1. Особливості кримінально-правової кваліфікації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

Питання кримінально-правової кваліфікації фактично вчиненого суб'єктом кримінального правопорушення суспільно небезпечного діяння, має велике значення як на стадії досудового розслідування, так і під час судового розгляду [24, с. 144]. У той же час, як відзначає Ю. В. Іваніна, «кримінально-правова кваліфікація як явище кримінально-правової дійсності перебуває в органічному взаємозв'язку з іншими кримінально-правовими явищами, у тому числі вищого порядку, які в цілому утворюють сучасну кримінально-правову систему» [132, с. 57].

На основі наукової праці М. Й. Коржанського і проведеного дослідження нами зроблено висновок про те, що кваліфікація кримінальних правопорушень полягає у встановленні зв'язку між ознаками вчиненого суспільно небезпечного діяння і ознаками, визначеними ЗпКВ як ознаки конкретного кримінального правопорушення. Це зв'язок між окремим (вчинене суспільно небезпечне діяння) і загальним (кримінально-правова норма). Сутність кваліфікації – правильно визначити і встановити цей зв'язок. При кваліфікації кримінального правопорушення ознаки юридичного складу кримінального правопорушення, передбачені диспозицією статті ОЧ КК України, порівнюються з ознаками суспільно небезпечного, вчиненого певною особою. При повній ідентичності цих ознак можна зробити висновок, що певна кримінально-правова норма застосована правильно, відповідно це свідчить про правильну кваліфікацію діяння [133, с. 17].

А. О. Чернов чітко наголошує, що суттєвою проблемою як для кримінально-правової науки, так і для практики застосування ЗпКВ є відсутність нормативно

закріплених правил кримінально-правової кваліфікації. З його праць можна зробити висновок, що наявність такої проблеми часто призводить до неправильного застосування ЗпКВ, яке полягає у таких формах: 1) невизнання наявності складу кримінального правопорушення в діяннях, де воно має місце; 2) встановлення складу кримінального правопорушення в діяннях, де воно відсутнє; 3) невірний вибір норми ЗпКВ для кваліфікації кримінального правопорушення [24, с. 144-145].

З досліджених нами вироків за ст. 389² КК України ми виявили, що в судовій практиці має місце встановлення органами досудового слідства та судом складу кримінального правопорушення у діяннях, де склад кримінального правопорушення відсутній.

Складність кримінально-правової кваліфікації злісного ухилення від СКР зумовлена складністю правового регулювання, оскільки ст. 389² КК України, як ми вже говорили, є нормою з адміністративною преюдицією, яка передбачає обов'язкове попереднє притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП.

Так, згідно з вирокком Пологівського районного суду Запорізької області від 24 грудня 2019 року по справі № 324/200/19 ОСОБА_1 визнана невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389² КК України, і виправдана у зв'язку з відсутністю в її діянні складу кримінального правопорушення. В мотивувальній частині рішення суд звернув увагу на те, що для кваліфікації дій особи за ст. 389² КК України необхідно встановити, що особа злісно ухилялася від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, для чого обов'язковим є те, що така особа мала бути притягнута до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² КУпАП і після цього продовжила ухилення від відбування СКР. Однак, як вбачається з копії постанови Пологівського районного суду Запорізької області від 19 листопада 2018 року, наданої стороною обвинувачення, ОСОБА_1 не була притягнута до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП, а на підставі ст. 22 КУпАП у зв'язку з

малозначністю вчиненого адміністративного правопорушення, її було звільнено від адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП та оголошено усне зауваження. А тому, ОСОБА_1 не вважається такою, що була притягнута до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183² КУпАП. З огляду на вказаний факт, продовження ОСОБА_1 ухилення від відбування СКР в розумінні примітки до ст. 389² КК України не вважається злісним ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді СКР, а тому в діях ОСОБА_1 відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389² КК України [134].

М. Колеснікова та Л. Калініченко вивчаючи проблему засад адміністративної відповідальності, зазначають таке: «адміністративна відповідальність виявляється в накладенні на порушників відповідних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від інших заходів стягнення та впливу, які застосовують у різних галузях права» [135, с. 106]. Водночас варто погодитися з Ю. Кононенко, яка зазначила, що адміністративна відповідальність є специфічною сукупністю суб'єктивних прав і обов'язків правопорушника. Одночасно з конкретними обов'язками цю сукупність становлять обсяг особливих процесуальних і матеріальних прав, передбачених державою як гарантії в процесі застосування адміністративного примусу [136, с. 83].

Згідно зі ст. 22 КУпАП при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням [18].

На думку Ю. Кононенко, існування такого положення засвідчує право держави в особі уповноважених осіб чи органів відмовитись від переслідування правопорушника, тобто є проявом гуманізму [136, с. 85]. Звільнення від відповідальності за адміністративне правопорушення не пов'язане ні з адміністративним стягненням, ні з заходами громадського впливу, оскільки усне зауваження правопорушнику не тягне для нього ніяких юридичних наслідків [137,

с. 59]. Усне зауваження не є адміністративним стягненням, а виступає заходом виховного впливу, який має на меті попередження вчинення правопорушень у майбутньому та пояснення правопорушнику сутності й наслідків його протиправного вчинку [138, с. 98]. Правопорушник звільняється від правових наслідків свого протиправного діяння з розумінь гуманності, хоча саме по собі це діяння (як у момент його здійснення, так і під час звільнення від відповідальності) залишається правопорушенням [139, с. 36].

Проте, з досліджених нами вироків випливає, що судді не завжди звертали увагу на той факт, що особа яка звільнена від адміністративної відповідальності на підставі ст. 22 КУпАП вважається такою, що не притягувалася до адміністративної відповідальності.

Так, у вирокі Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 18 березня 2020 року по справі № 185/8511/19 суд встановив, що 29 травня 2019 року ОСОБА_1 прибув до КП «Затишне місто» м. Павлограда та склав графік відпрацювання СКР. Згідно графіка ОСОБА_1 повинен був з 01 червня 2019 року приступити безпосередньо до відпрацювання СКР. Однак, ОСОБА_1 маючи умисел у формі бездіяльності, направлений на ухилення від виконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР, 01 червня, 02 червня, 08 червня та 15 червня 2019 року до КП «Затишне місто» м. Павлограда, згідно складеного графіку не з'явився, про причину неявки не повідомив, чим ухилявся від відбування СКР. *Постановою Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03 липня 2019 року ОСОБА_1 притягнуто до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП та застосовано до нього усне зауваження.* Починаючи з 03 липня 2019 року, після притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП ОСОБА_1 маючи умисел у формі бездіяльності, направлений на злісне ухилення від виконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР, достовірно знаючи, що за невиконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР йому загрожує кримінальна відповідальність, 06 липня, 13 липня, 27 липня 2019 року до КП «Затишне місто» м. Павлограда для

відпрацювання СКР не з'являвся, про причину неявки не повідомив, підтверджуючих документів не надав, чим злісно ухилявся від відбування СКР [140].

Аналогічні обставини описані також у вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 30 березня 2020 року по справі № 185/8151/19 суд встановив, що 21 травня 2019 року ОСОБА_1 прибув до КП «Благоустрій жителів села» Вербківської сільської ради та склав графік відпрацювання СКР. Згідно графіка ОСОБА_1 повинен був з 21 травня 2019 року приступити безпосередньо до відпрацювання СКР. Однак, ОСОБА_1 маючи умисел у формі бездіяльності, направлений на ухилення від виконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР, 21 травня, 24 травня та 03 червня 2019 року до КП «Благоустрій жителів села» Вербківської сільської ради, згідно складеного графіку не з'явився, про причину неявки нікому не повідомив, чим ухилявся від відбування СКР. *Постановою Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03 липня 2019 року ОСОБА_1 притягнуто до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП та застосовано до нього усне зауваження.* 03 липня 2019 року, після притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП ОСОБА_1 маючи умисел у формі бездіяльності, направлений на злісне ухилення від виконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР, достовірно знаючи, що за невиконання призначеного судом адміністративного стягнення у виді СКР йому загрожує кримінальна відповідальність, з 04 по 29 липня 2019 року до КП «Благоустрій жителів села» Вербківської сільської ради для складання графіку та відпрацювання СКР не з'являвся, про причину неявки нікому не повідомив, чим злісно ухилявся від відбування СКР [141].

В обох наведених вироках осіб було визнано винними за ст. 389² КК України, та призначено покарання у вигляді одного року позбавлення волі. У відповідності до ст. 75 КК України звільнено від відбування призначеного покарання та покладено на них обов'язки, передбачені ст. 76 КК України.

Вказані вирокі показують, що незважаючи на те, що особи були звільнені від адміністративної відповідальності, тобто вважаються такими, що ніколи не притягувалася до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП і не зазнавали адміністративного стягнення у виді адміністративного арешту, суд визнав їх винуватими у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України. Відповідно має місце притягнення невинної особи до кримінальної відповідальності. Однак вирокі не оскаржувалися в апеляційному порядку і набрали законної сили.

Правильне застосування законодавства наведене у вирокі Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 02 червня 2020 року по справі № 159/6805/19. Так, судом було встановлено, що за невихід на СКР та відмову від їх виконання без поважних причин, 03 липня 2019 року щодо ОСОБА_1 було складено протокол № 07 про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 183² КУпАП. *За результатами розгляду вказаного вище протоколу за постановою Ковельського міськрайсуду Волинської області від 30 липня 2019 року ОСОБА_1 звільнено від адміністративної відповідальності за малозначністю вчиненого адміністративного правопорушення, обмежившись усним зауваженням. Незважаючи на це, обвинувачений ОСОБА_1 на шлях виправлення не став та продовжував ігнорувати відбування СКР. За цим фактом щодо ОСОБА_1 складено протокол № 11 про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 183² КУпАП, та постановою Ковельського міськрайсуду Волинської області від 11 жовтня 2019 року за ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді СКР ОСОБА_1 було визнано винуватим у вчиненні вказаного вище правопорушення та накладено на нього адміністративне стягнення у виді адміністративного арешту строком 3 доби, яке він відбув у встановленому законодавством порядку. Однак після притягнення його постановами Ковельського міськрайсуду Волинської області від 30 липня 2019 року та 11 листопада 2019 року до адміністративної відповідальності за ст. 183² КУпАП, продовжив злісно ухилятися від відбування адміністративного стягнення у виді СКР [142].*

У цьому судовому рішенні суд визнав ОСОБУ_1 винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України лише після того, як особу притягнули до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП і призначили адміністративне стягнення у виді адміністративного арешту.

3.2. Практика призначення покарання за вчинення злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

Всебічне і повне вивчення теми дослідження не можливе без вивчення питання про покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

У теорії кримінального права дослідженню питання призначення покарання за злісне ухилення від СКР не приділялося достатньої уваги. Аналіз норм чинного кримінального законодавства України, в частині з'ясування відповідальності за аналізоване кримінально протиправне посягання, став об'єктом розгляду лише поодиноких авторів.

Кримінальна відповідальність, зазвичай розглядається як покладений кримінальним законодавством обов'язок не вчиняти кримінальних правопорушень, а в разі їх вчинення – зазнати кримінально-правового впливу у формі державного примусу – покарання [48, с. 224].

Згідно з ч. 1 ст. 2 КК України підставою для кримінальної відповідальності з юридичної точки зору є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом [40]. У ч. 1 ст. 62 Конституції України та ч. 2 ст. 2 КК України закріплено положення, що особа не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [3; 40].

Повністю погоджуємося з думкою А. О. Нікітіна, що «необхідною передумовою призначення покарання є скоєння особою кримінального правопорушення (злочину або проступку), прямо передбаченого в законі про

кримінальну відповідальність, і лише тоді, коли в ході досудового розслідування повністю доведено, що підозрюваний є винним в інкримінованому йому злочині або кримінальному проступку, коли цьому правопорушенню вироком суду надана правильна кваліфікація, створюються законні підстави для здійснення дії – призначення особі покарання» [143, с. 187].

У науці кримінального права існують різні погляди на поняття покарання.

Для початку, хотілось би зупинитись на понятті покарання, яке запропоноване А. В. Верхованцевим, а саме: «покарання – це встановлена законом особлива міра державного примушування, яка містить у собі кару, застосовується лише за вироком суду до особи, винної у вчиненні злочину, виражає від імені держави засудження злочину і особи, що його вчинила, та тягне за собою судимість» [144, с. 336]. Однак, зважаючи на положення п. 2¹ ч. 1 ст. 89 КК України за яким такими, що не мають судимості, визнаються особи, засуджені за вчинення кримінального проступку, після відбуття покарання [40], запропоноване А. В. Верхованцевим поняття покарання в частині судимості втратило свою актуальність, оскільки з 01 липня 2020 року інститут судимості в результаті законодавчих нововведень зазнав змін і тепер передбачений не за всі кримінальні правопорушення, а тільки за їх вид – злочини.

На основі поглядів вчених, стає зрозумілим, що покарання – це захід державного примусу, який застосовується судом, а не будь-яким іншим органом державної влади до особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення. Мета призначення покарання спрямована на виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами [67, с. 309; 145, с. 278].

Відповідно до ст. 50 КК України покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних

правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність [40].

Загальні засади призначення покарання, відповідно до ч. 1 ст. 65 КК України, складаються з трьох положень. Суд призначає покарання: 1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, за винятком випадків, передбачених частиною другою статті 53 цього Кодексу; 2) відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу; 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [40].

Щодо кожного окремого кримінального правопорушення, передбаченого ОЧ КК України, покарання визначається як санкція [47, с. 153].

Т. А. Денисова зазначає, що санкція – це обов'язкова складова статті (або частини статті) ОЧ КК України, яка містить у собі модель виду й обсягу покарання, адекватного суспільній небезпечності кримінально протиправного діяння [146, с. 87]. Значення санкції як структурного елемента кримінально-правової норми полягає в тому, що вона вказує на правові наслідки вчиненого кримінального правопорушення, так би мовити, вона виступає як «практична інструкція» при призначенні покарання і, що, мабуть, найважливіше, виражає аксіологічну позицію законодавця до даного кримінального правопорушення [147, с. 138]. Структура санкцій, на думку дослідників, суперечлива і не має універсального рішення. Досить часто пропозиції щодо визначення покарання за певний вид кримінального правопорушення ґрунтується на суб'єктивному баченні автора [148, с. 13].

Конкретне покарання за кримінально протиправне діяння призначається за загальним правилом у межах відповідної санкції. Санкції статей також є формальним критерієм класифікації кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості, що визначений законодавцем у ст. 12 КК України [48, с. 226].

Проаналізувавши санкцію ст. 389² КК України зазначимо, що злісне ухилення від СКР карається позбавленням волі на строк до двох років. Відповідно

до ч. 4 ст. 12 КК України – це нетяжкий злочин (до 01 липня 2020 року – злочин середньої тяжкості).

Відповідно до ст. 63 КК України покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу. Позбавлення волі встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною цього Кодексу [40].

Сутність позбавлення волі полягає в тому, що засуджений наділяється специфічним правовим обов'язком – перебувати в спеціальній державній установі в межах строку, встановленого вироком суду. Специфічні права обмеження як елементи кари при позбавленні волі відрізняють це покарання від інших, роблять його найсуворішим у загальній системі покарань [149, с. 33].

Аналізуючи санкцію за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, слід звернути увагу на той факт, що санкція є безальтернативною, тобто законодавець передбачає тільки один вид покарання, не даючи можливості суду вибрати один із запропонованих варіантів санкції. Крім того, санкція є відносно визначеною, оскільки встановлена лише максимальна межа покарання, а мінімальна межа визначається в порядку, визначеному Загальною частиною КК України [150, с. 17-18].

З цього приводу О. В. Євдокімова висловила зауваження, що введення у цій кримінально-правовій нормі безальтернативної санкції, яка передбачає найсуворіший вид покарання, унеможливує реалізацію принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності, суттєво обмежує можливості суду на обрання необхідного та достатнього покарання та не відповідає принципу пропорційності, дотримання якого вимагає ЄСПЛ [107, с. 326].

Погоджуючись з доводами вченої, зазначим, що ст. 389² КК України далеко не єдина кримінально-правова норма з безальтернативною санкцією, однак без суттєвих змін в законодавстві, які унеможливлять появу та існування таких санкцій в ЗпКВ говорити, що дана санкція чомусь не відповідає чи щось порушує

марна трата часу, а сама норма ЗпКВ, незважаючи на «недолугу» санкцію, повинна існувати.

Процес виділення спеціальної кримінально-правової норми (як ми вже писали вище, є ст. 389² КК України відносно загальної ст. 382 КК України) закінчується побудовою нової санкції спеціальної норми. Загальновідомо, що диференціація правового регулювання спричиняє зміни змісту кримінальної відповідальності. Визначення виду та міри покарання у санкції спеціальної норми залежить від тих мотивів, що стали підставою для її виокремлення. Найчастіше це суттєві відмінності в характері та ступені суспільної небезпеки окремих суспільно небезпечних діянь, передбачених однією і тією ж кримінально-правовою нормою, що вимагає диференційованого регулювання відповідальності за їх вчинення. Водночас досягти такої мети за допомогою чинної загальної норми неможливо. У законотворенні це повинно привести до зміни санкції спеціальної кримінально-правової норми – або до її посилення, або до її пом'якшення. Відповідно, санкція спеціальної кримінально-правової норми позбавляється альтернативного покарання, змінює його вид, але частіше – його межі [151, с. 95].

Аналізоване співвідношення загальної (ст. 382 КК України) та спеціальної (ст. 389² КК України) кримінально-правових норм, показав, що спеціальна кримінально-правова норма позбавлена альтернативного покарання та передбачає менш суворе покарання (позбавлення волі на строк до двох років), аніж загальна кримінально-правова норма (позбавлення волі на строк до трьох років).

Узагальнюючи судову практику прийняття рішень по кримінальних провадженнях, порушених за ознаками кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена диспозицією ст. 389² КК України, відзначимо, що в 95 з 122 проаналізованих нами вироків, суди призначають особі, визнаній винуватою у вчиненні злісного ухилення від СКР позбавлення волі на строк від одного (мінімальна межа) до двох (максимальна межа) років, але застосовують положення ст. 75 КК України та звільняють осіб від відбування покарання з іспитовим строком. Серед них: вирок Попаснянського районного суду Луганської області від 26 листопада 2019 року по справі № 423/3498/19 [152].

Всього у 13 із 122 вироків судом було призначено реальне позбавлення волі. Серед таких, вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 27 серпня 2020 року по справі № 149/3169/19 [153]. Правильність цього вироку підтверджена ухвалою Вінницького апеляційного суду від 09 листопада 2020 року по справі № 423/3498/19. В апеляційній скарзі захисник В. В. Матюха, поданий в інтересах обвинуваченого ОСОБА_1, не оспорує доведеність вини ОСОБА_1 у вчиненні злочину та правильність кваліфікації його дій, просив вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 27 серпня 2020 року щодо ОСОБА_1 змінити, застосувавши до призначеного судом першої інстанції положення ст. 75 КК України, звільнивши його від відбування даного покарання з випробуванням, якщо він протягом 1 року іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов'язки передбачені пп. 1-2 ч. 1 ст. 76 КК України. Однак, колегія суддів апеляційного суду дослідивши матеріали кримінального провадження дійшла до висновку, що вирок суду є законним та обґрунтованим, тому не знайшла достатніх підстав для його зміни, як того просив у своїй скарзі захисник обвинуваченого [154].

Також є приклади застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання, яка передбачає призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Закріплення цієї норми разом із ст. 65 КК України, на думку А. М. Ященка, сприяє дотриманню принципу індивідуалізації при призначенні покарання. Далі вчений наголошує на тому, що положення ст. 69 КК України, вносячи певні корективи в загальні засади призначення покарання, додатково гарантують призначення винній особі справедливого і доцільного покарання. Застосовувати цю кримінально-правову норму можливо лише при наявності відповідної підстави, визначеної ст. 69 КК України [155, с. 128-129].

Відповідно до ч. 1 ст. 69 КК України, за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне

правопорушення, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення. У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. За вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу [40].

Перелік обставини, які пом'якшують покарання законодавцем, визначений у ст. 66 КК України. Однак суд не обмежений цим переліком і може визнати пом'якшувальними обставинами і інші обставини, не зазначені в цій статті.

Так, показовим є вироки: Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 08 жовтня 2019 року по справі № 346/3919/19 за яким ОСОБА_1 визнана винуватою за ст. 389² КК України та застосувавши ст. 69 КК України, суд призначив покарання – двісті сорок годин громадських робіт. До обставин, що пом'якшують покарання обвинуваченому та істотно знижують ступінь тяжкості скоєного злочину суд відніс – перше притягнення до кримінальної відповідальності, щире каяття, сприяння органам досудового розслідування у розкритті злочинів, позитивну характеристику по місцю проживання, відпрацювання накладеного адміністративного стягнення [156] та Тростянецького районного суду Сумської області від 21 жовтня 2019 року по справі № 588/1873/19 де суд, дослідивши матеріали кримінального провадження, дійшов висновку, що обставинами, які відповідно до ст. 66 КК України пом'якшують покарання, є щире каяття у вчиненому злочині та активне сприяння розкриттю злочину. Обставини, які обтяжують покарання судом не встановлено.

Таким чином, ураховуючи наявність двох пом'якшуючих винуватості обставин, які істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, суд вважає, що є підстави призначити обвинуваченому узгоджену сторонами угоду міру покарання із застосування ст. 69 КК України, перейшовши до більш м'якого покарання, ніж передбачене санкцією ст. 389² КК України у виді двох місяців арешту [157].

Крім того, ми відзначимо, що аналіз судової практики показує, що сторони кримінального провадження в багатьох випадках використовують положення глави 35 Кримінального процесуального кодексу України щодо застосування угод у кримінальному провадженні. Цей кримінально процесуальний інститут використаний у 43 вироків де обвинувачений визнав свою вину у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України.

Угода про визнання винуватості – це добровільне волевиявлення підозрюваного або обвинуваченого та прокурора про співпрацю у викритті кримінального правопорушення, викладене у формі письмового документа, що містить відомості про обставини кримінального правопорушення, ступінь сприяння підозрюваного чи обвинуваченого органам досудового розслідування, характер і тяжкість підозри чи обвинувачення та умови узгодженої відповідальності підозрюваного або обвинуваченого тощо. Така ситуація обумовлена тим, що укладання угод вигідне для обох сторін провадження. Обвинувачений може отримати значно менше покарання, а прокурору не потрібно доводити винуватість обвинуваченого в судовому порядку [158, с. 31].

Серед таких вироків можемо назвати вищезгаданий вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 21 жовтня 2019 року по справі № 588/1873/19 за яким суд затвердив угоду про визнання винуватості від 17 жовтня 2019 року у кримінальному провадженні, внесеному 10 жовтня 2019 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12019200270000323, укладену між начальником Тростянецького відділу Охтирської місцевої прокуратури Пироговою Оксаною Трохимівною та обвинуваченим ОСОБА_2, за участі захисника Калантаєнка Сергія Вікторовича. Визнав ОСОБА_2 винним у

пред'явленому обвинуваченні за ст. 389² КК України та призначив йому узгоджене покарання із застосуванням ст. 69 КК України, у виді двох місяців арешту [157].

Узагальнення судової практики за ст. 389² КК засвідчує, що до осіб які вчинили це кримінальне правопорушення, у більшості вироків було призначено покарання у виді позбавлення волі, проте, суди на підставі ст. 75 звільняли засуджених від покарання з покладанням обов'язків, визначених ст. 76 КК України.

ВИСНОВКИ

В результаті комплексного дослідження кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, у кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення наукової проблеми, внаслідок чого сформульовано низку висновків, зокрема:

1. У кримінально-правовій науці відсутні комплексні теоретичні розробки і всебічний аналіз кримінальної відповідальності за злісне ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт, що свідчить про наявність прогалини у вітчизняній теорії кримінального права. Ця обставина зумовила необхідність проведення наукового дослідження проблем кримінальної відповідальності за вчинення злісного ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт.

2. Розгляд соціально-правової обумовленості криміналізації злісного ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт дозволив стверджувати, що встановлення кримінальної відповідальності за вчинення злісного ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт, в цілому, відповідає основним підставам криміналізації, розробленим доктриною кримінального права.

3. Дано правову характеристику поняття та сутності злісного ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт та досліджено систему ознак, які характеризують злісне ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт та наголошено, що ці ознаки мають кримінально-правове значення. Установлено, що основною ознакою злісного ухилення особи від виконання суспільно корисних робіт є те, що це кримінальне правопорушення є кримінальним правопорушенням з адміністративною преюдицією.

4. За результатами проведеної кримінально-правової характеристики об'єкта злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт запропоновано основним безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення вважати встановлену законодавством систему правовідносин у сфері правосуддя, яка регулює діяльність суду щодо

здійснення правосуддя в частині належного і своєчасного виконання постанови суду про накладення адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, ухваленої в порядку, передбаченому КУпАП.

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, виступає судовий акт, а саме постанова суду, що набрала законної сили, в якій особі призначено адміністративне стягнення у виді суспільно корисних робіт.

5. Об'єктивну сторону злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт охарактеризовано такими формами дії або бездіяльності: 1) неприбуття до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установи, організації) протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою уповноваженого органу з питань пробації без поважних причин; 2) невихід на суспільно корисні роботи або відмова від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією, більше двох разів протягом місяця без поважних причин; 3) поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Ці форми суспільно небезпечного діяння відображені у примітці до ст. 389² КК України.

6. Здійснена кримінально-правова характеристика суб'єкта злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт дозволяє зазначити, що вчинення кримінального правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 389² КК України, вказує на наявність ознак виключно спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, а саме особа, яка попередньо притягувалася до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП.

7. Суб'єктивна сторона злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт може характеризуватися умисною виною у вигляді як прямого, так і непрямого умислу.

8. Складність кримінально-правової кваліфікації злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт

зумовлена складністю правового регулювання, оскільки ст. 389² КК України є кримінально-правовою нормою з адміністративною преюдицією, яка передбачає обов'язкове попереднє притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого диспозицією ст. 183² КУпАП. Проте, з досліджених нами вироків випливає, що судді не завжди звертали увагу на той факт, що особа яка звільнена від адміністративної відповідальності на підставі ст. 22 КУпАП вважається такою, що не притягувалася до адміністративної відповідальності. Відповідно має місце притягнення невинної особи до кримінальної відповідальності.

9. Із врахуванням результатів дослідження вироків, винесених судами України у 2019-2020 роках, встановлено, що для осіб, які вчинили злісне ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, у більшості вироків, було призначено покарання у виді позбавлення волі, проте, суди на підставі ст. 75 звільняли засуджених від покарання з покладанням обов'язків, визначених ст. 76 КК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузнецова Н. Ф., Злобин Г. А. Социальная обусловленность уголовного права и научное обеспечение нормотворчества. *Советское государство и право*. 1976. № 8. С. 76-80.
2. Войтюк Т. Р. Відмова від виконання правового обов'язку та ухилення від його виконання: проблеми співвідношення у Кримінальному кодексі України. *Права людини в сучасних умовах розбудови громадянського суспільства в Україні: До тижня права та 70-ї річниці Загальної декларації прав людини* : зб. наук. пр. за матер. круглого столу, Київ, 14 груд. 2018 р. / редкол. : І. А. Грицяк, С. В. Бобровник, С. О. Мосьондз, Т. О. Дідич та ін. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. С. 150-154.
3. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.10.2020).
4. Семенов І. В. Загальні питання кримінально-правової характеристики діяння у складах злочинів, передбачених статтями 164 та 165 Кримінального кодексу України. *Право і Безпека*. 2014. № 2. С. 144-149.
5. Висновок щодо результатів проведення гендерно-правової експертизи проекту нормативно-правового акта. URL: <http://jurfem.com.ua/vysnovok-do-zakonoprojektu-3339/> (дата звернення: 08.10.2020).
6. Внукова А. Аліменти. URL: <https://www.bitlex.ua/uk/blog/terms/post/alimenty> (дата звернення: 08.10.2020).
7. Тихонюк О. В. Щодо залучення певних категорій осіб до соціальних робіт. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2019. VII (32), Issue 192. P. 47-51.
8. Заремба В. А. Юридична відповідальність батьків за несплату чи прострочення сплати аліментів: зміни 2017-2018 років. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти*

розвитку : матеріали міжнародної конференції (21-22 листопада 2019 р.). Київ, 2019. С. 72-74.

9. Кондратов Д. Ю., Дегтярьов С. Є. Інститут кримінальної відповідальності за ухилення від утримання непрацездатних батьків: сучасний правовий досвід держав далекого сходу. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2017. № 1. С. 112-120.

10. Пилипів Р. Реалізація адміністративної відповідальності за несплату аліментів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 168-172.

11. Висновок до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини» (реєстраційний номер 3339). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1803734.pdf (дата звернення: 11.10.2020).

12. Плетньова А. Є. Адміністративна відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язку сплати аліментів: сучасний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 138-139.

13. Аліментників, які ухиляються від суспільно корисних робіт, саджатимуть на 2 роки. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/191732_almentnikv-yak-ukhilyayutsya-vd-susplno-korisnikh-robt-sadzhatimut-na-2-roki (дата звернення: 13.10.2020).

14. Ярошенко А. С., Костенко О. М., Гасанов Е. Д., Калашнік Р. В. Особливості адміністративної відповідальності за несплату аліментів в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 281-284.

15. Яковець І. С., Лук'янченко Є. О. Ключові проблеми застосування суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3(9). С. 148-154.

16. Шестак Л. В. Громадські роботи як вид адміністративного стягнення: поняття та сутність. *Право і суспільство*. 2018. №. 2. Ч. 3. С. 109-114.

17. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 17.10.2020).

18. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 18.10.2020).

19. Про затвердження Програми організації суспільно корисних робіт для порушників, на яких накладено адміністративне стягнення у вигляді суспільно корисних робіт на 2019-2021 роки : рішення Червоненської селищної ради Андрушівського району Житомирської області від 22.12.2018 р. URL: <https://cutt.ly/UhtmPiM> (дата звернення: 20.10.2020).

20. Лавренова О. І. Суспільно корисні роботи як вид адміністративного стягнення. *Правове життя сучасної України* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 63-65.

21. Про затвердження Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт : наказ Міністерства юстиції України від 19.03.2013 р. № 474/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-13#Text> (дата звернення: 21.10.2020).

22. Апопій І. Посилення відповідальності за ухилення від сплати аліментів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. № 894. Вип. 18. С. 60-67.

23. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи / Ю. Баулін, М. Буроменський, В. Голіна та ін. К. : ВАТТЕ, 2015. 688 с.

24. Чернов А. В. Самоправство: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 245 с.

25. Зауваження та пропозиції НААУ до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини» (реєстраційний номер 3339 від 14.04.2020). URL: <https://cutt.ly/bhtm7Ma> (дата звернення: 23.10.2020).

26. Митрофанов І. І. Жорстоке поводження з тваринами: приховане обличчя адміністративної преюдиції. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*. Харків: ХНУВС, 2019. С. 141-143.

27. Оксаніченко А. С. Окремі питання вдосконалення кримінально-правових норм, які містять поняття злісності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск*. 2019. Т. 2. С. 107-111.

28. Довгейко О. С. Розмежування адміністративних і кримінальних проступків. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право* : збірник наукових праць. 2011. № 3(11). С. 200-202.

29. Лук'яненко С. О. Адміністративна преюдиція в кримінальному праві України. *Митна справа*. 2015. № 3(99). Ч. 2. С. 66-71.

30. Берднік І. В. Поняття адміністративної преюдиції у кримінальному праві. *Гендерні детермінанти вчинення насильства у сім'ї та правові основи протидії* : електронн. зб. матеріалів міжнар. Інтернет-конф. (Ів.-Франків., 27-28 травня 2015 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 77-81.

31. Грунтов І. О. Уголовно-правовые нормы с административной преюдицией : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Минск, 1985. 22 с.

32. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стягнення аліментів на утримання дитини». URL: <https://cutt.ly/FhuTRmE> (дата звернення: 25.10.2020).

33. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 22.11.1984 р. № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text (дата звернення: 25.10.2020).

34. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11.04.2018 р. по справі № 804/401/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73355377> (дата звернення: 26.10.2020).

35. Стаття 32. Адміністративний арешт. Коментар. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kuap/8014-32.html> (дата звернення: 26.10.2020).

36. Рішення Європейського суду з прав людини від 16.09.2016 р. у справі «Ігор Тарасов проти України» (заява № 44396/05). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b63#Text (дата звернення: 26.10.2020).

37. Дело «Сергей Золотухин против России» [Sergey Zolotukhin v. Russia] (жалоба № 14939/03). URL: <http://docs.cntd.ru/document/902168988> (дата звернення: 27.10.2020).

38. Яковець І. С., Лук'янченко Є. О. Сучасний стан упровадження суспільно корисних робіт в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2018. Вип. 4. Т. 2. С. 45-47.

39. Орел Ю. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України : монографія. Харків : ТОВ «В справі», 2016. 416 с.

40. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.11.2020).

41. Вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 15.09.2020 р. по справі № 674/557/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91585365> (дата звернення: 28.10.2020).

42. Гаранина М. И. Система преступлений против правосудия: (формирование и развитие) : автореф. дис... канд. юрид. наук. Москва, 1995. 21 с.

43. Сень І. З. Спеціальні норми у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2020. 280 с.

44. Оксаніченко А. С. Поняття злісності за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2020. 221 с.

45. Хейлік В. В. Об'єкт злочину в кримінальному праві: теорія та практика правозастосування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 5. С. 130-136.

46. Романишин О. Р. Кримінально-правове забезпечення охорони порядку виконання судових рішень в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 238 с.

47. Налуцишин В. В. Кримінальна відповідальність за невиконання судового рішення за законодавством України та держав Європейського Союзу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 219 с.
48. Черніков Є. Д. Кримінальна відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2020. 288 с.
49. Чорна О. В. Кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 230 с.
50. Єпішко І. С. Кримінально-правовий захист честі та гідності працівників правоохоронних органів : дис. доктора філософії : 081. Харків, 2019. 235 с.
51. Топчій В. В., Дідківська Г. В., Мудряк Т. О. Кримінальне право України. Загальна частина. Навчальний посібник у схемах. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 344 с.
52. Трайнин А. Н. Избранные труды / сост. Н. Ф. Кузнецова. СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. 898 с.
53. Бандурка І. О. Об'єкт злочину як кримінально-правова категорія. *Право.ua*. 2015. № 2. С. 70-75.
54. Ясінь І. М. Кримінально-правова кваліфікація незаконного збагачення за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2017. 236 с.
55. Кримінальний кодекс України. Контрольний проєкт КК 19.10.2020. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/10/21/kontrolnyj-proekt-kk-19-10-2020.pdf> (дата звернення: 31.10.2020).
56. Потяк В. І. Кримінально-правове забезпечення охорони виконання угоди про примирення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Івано-Франківськ, 2019. 223 с.
57. Мазур М. В. Інтегрований підхід до визначення об'єкта злочину та об'єкта правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Спеціальний випуск*. 2011. № 5. С. 50-63.

58. Колос С. Об'єкт злочину у науці кримінального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 196-199.

59. Потяк В. І. Суб'єктивна сторона невиконання угоди (договору) про примирення як елемент складу кримінального правопорушення. *Збірник наукових статей «Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України»*. 2018. Вип. 47. С. 190-201.

60. Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 01.07.2020 р. по справі № 488/3753/17-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90202506> (дата звернення: 01.11.2020).

61. Опренко М. Реформатори переглядають питання щодо юрисдикції та шукають нішу для адвокатських гарантій у Конституції. URL: <https://cutt.ly/RhtExSz> (дата звернення: 01.11.2020).

62. Лихова С. Я., Вороний Р. В. Актуальні питання щодо концепції «об'єкт злочину – правовідносини». *Наше право*. 2013. № 4. С. 95-98.

63. Мельник Р. Проблеми визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 100-107.

64. Суд і правосуддя, як спосіб реалізації судової влади. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9622/> (дата звернення: 01.11.2020).

65. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.

66. Харитонов С. О. Військові злочини: поняття, система та проблеми кваліфікації : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2019. 450 с.

67. Остапчук Л. Поняття «ухилення» та «запобігання ухиленню» від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 307-312.

68. Палюх Л. М. До питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 1-9.

69. Савченко А. В., Шуляк Ю. Л. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 312 с.
70. Сосніна О. В. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2017. 256 с.
71. Крайник Г. С., Книженко О. О. Щодо внеску Василя Яковича Тація у дослідження об'єкта злочину. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2(8). С. 1-11.
72. Мірошниченко С. Класифікація злочинів проти правосуддя. *Вісник академії правових наук України*. 2012. № 2. С. 237-246.
73. Пономарьова М. С. Кримінально-правова характеристика складу злочину постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 231 с.
74. Желік М. Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2018. 258 с.
75. Беленок В. П. Об'єкт складу злочину, передбаченого ст. 345 КК України. *Юридична наука*. 2013. № 4. С. 51-59.
76. Плужнік О. І. Кримінальне право України. Особлива частина. (Конспект лекцій) : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2013. 336 с
77. Ященко С. О. Об'єкт злочину, передбаченого ст. 389¹ КК України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 318-322.
78. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навч. посібник. Х. : УкрЮА, 1994. 76 с.
79. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., перероб. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.

80. Заліско О. І. Предмет злочинів проти правосуддя. *Форум права*. 2015. № 3. С. 80-84.

81. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / за науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В. І. Борисова. Х. : Право, 2006. 208 с.

82. Вирок Токмацького районного суду Запорізької області від 19.02.2020 р. по справі № 328/296/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87688683> (дата звернення: 03.11.2020).

83. Селецький С. І. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 248 с.

84. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 928 с.

85. Вирок Пологівського районного суду Запорізької області від 24.12.2019 р. по справі № 324/200/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86615669> (дата звернення: 03.11.2020).

86. Вирок Ківерцівського районного суду Волинської області від 25.06.2020 р. по справі № 158/1506/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90053404> (дата звернення: 04.11.2020).

87. Вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 06.07.2020 р. по справі № 650/1005/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90248890> (дата звернення: 04.11.2020).

88. Объективная сторона состава преступления : учебное пособие / А. Н. Попов, Л. А. Зимирева, П. В. Федышина ; под общ. ред. А. Н. Попова. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. 64 с.

89. Бездіяльність, як злочинна пасивна форма поведінки особи : навч. посіб. / укладачі: Гритенко О. А., Конопельський В. Я., Собко Г. М., Плужнік О. І. / за заг. ред. В. О. Меркулової. Одеса : ОДУВС, 2019. 132 с.

90. Дементьев О. М., Чернышов В. Н. Уголовное право. Общая часть : учебное пособие. Тамбов : ФГБОУ ВПО ТГТУ, 2015. 162 с.

91. Вирок Хмільницького міськрайонного суду Вінницької області від 11.11.2019 р. по справі № 149/2794/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85504750> (дата звернення: 04.11.2020).

92. Вирок Пологівського районного суду Запорізької області від 29.10.2019 р. по справі № 324/775/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85255996> (дата звернення: 05.11.2020).

93. Вирок Корюківського районного суду Чернігівської області від 19.08.2020 р. по справі № 736/1332/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/91062166> (дата звернення: 05.11.2020).

94. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 21.10.2019 р. по справі № 588/1873/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85071421> (дата звернення: 05.11.2020).

95. Вирок Пологівського районного суду Запорізької області від 29.10.2019 р. по справі № 324/775/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85255996> (дата звернення: 05.11.2020).

96. Вирок Чернобаївського районного суду Черкаської області від 27.07.2020 р. по справі № 709/224/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/90610704> (дата звернення: 06.11.2020).

97. Вирок Городоцького районного суду Хмельницької області від 22.09.2020 р. по справі № 672/1309/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/91742165> (дата звернення: 06.11.2020).

98. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2015. 20 с.

99. Старосольська С. П. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2016. 242 с.

100. Родіонова Т. В. Місце вчинення злочину за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2018. 247 с.

101. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, 2-ге вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.

102. Чорней С. В. Поняття суб'єкта злочину. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2012. Вип. 618. С. 125-128.

103. Трайнин А. Н. Состав преступления по советскому уголовному праву. М. : Гос. изд. юрид. лит., 1951. 388 с.

104. Куц В. М. Теоретико-прикладні аспекти суб'єкта злочину. *Вісник університету внутрішніх справ*. 1996. № 1. С. 17-23.

105. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 4. С. 128-132.

106. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. (мол.) Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво "Університетська книга"», 2020. 672 с.

107. Євдокімова О. В. Кримінальна відповідальність за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт крізь призму правил криміналізації та пеналізації. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18-19 жовт. 2018 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов, ред.). В. І. Борисов (заст. голов, ред.) та ін. Харків : Право. 2018. С. 322-327.

108. Стрельцов Е. Л. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / отв. ред. заслуженый деятель науки и техники Украины, доктор юридических наук, профессор Е. Л. Стрельцов. Харьков : ООО «Одиссей», 2007. 720 с.

109. Стрельцов Є. Л. Суб'єктивна сторона злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1(1). С. 160-170.

110. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 томах / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те

вид. доповн. Х. : Право, 2013. Т. 1. Загал. ч., Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 376 с.

111. Ященко С. О. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 389¹ Кримінального кодексу України: теоретико-прикладний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 5(4). С. 31-35.

112. Семенов І. В. Теоретико-прикладні проблеми суб'єктивної сторони ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 1. С. 302-312.

113. Рарог А. И. Вина в советском уголовном праве : монография / науч. ред. : Здравомыслов Б. В. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. 186 с.

114. Куц В., Бондаренко О. Зміст вини у злочинах з формальним складом. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3. С. 36-40.

115. Мустафаев Ч. Ф. Административная преюдиция в советском уголовном праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 1986. 25 с.

116. Данилюк Т. М. Значення змісту умислу та ступеня його конкретизації для визначення моменту закінчення злочинів з формальним складом. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид.* : зб. наук. праць. Львів : ЛьвДУВС, 2009. Вип. 1. С. 1-10.

117. Филиппов П. А. Уголовная ответственность за злостное уклонение от исполнения обязанностей, определенных законодательством РФ о некоммерческих организациях, выполняющих функции иностранного агента. *Matters of Russian and International Law*. 2017. Vol. 7. Is. 7A. P. 250-262.

118. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 06 квітня 2020 року по справі № 161/3716/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/88602390> (дата звернення: 07.11.2020).

119. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 27 лютого 2019 року по справі № 149/451/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/80125236> (дата звернення: 07.11.2020).

120. Вирок Богуславського районного суду Київської області від 02 жовтня 2019 року по справі № 375/1097/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/84673807> (дата звернення: 07.11.2020).

121. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. К. : Істина. 2011. 1112 с.

122. Вирок Овруцького районного суду Житомирської області від 21 червня 2019 року по справі № 286/1710/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/82539673> (дата звернення: 08.11.2020).

123. Вирок Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 21 грудня 2019 року по справі № 576/1321/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/86521361> (дата звернення: 08.11.2020).

124. Коржанський М. Й Презумпція невинуватості і презумпція вини : монографія. К. : Атіка. 2004. 216 с.

125. Вирок Балтського районного суду Одеської області від 22 січня 2020 року по справі № 493/1778/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/87097582> (дата звернення: 08.11.2020).

126. Вирок Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 11 серпня 2020 року по справі № 583/1077/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/90902922> (дата звернення: 09.11.2020).

127. Вирок Любашівського районного суду Одеської області від 13 вересня 2019 року по справі № 507/1099/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/84217014> (дата звернення: 09.11.2020).

128. Вирок Сквирського районного суду Київської області від 22 листопада 2019 року по справі № 376/2470/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85848376#> (дата звернення: 09.11.2020).

129. Крайник Г. Мотиви злочинів, вчинених з необережності. *Юридична Україна*. 2014. № 12. С. 65-70.

130. Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання: кримінально-правові та психологічні аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2008. 19 с.

131. Вирок Літинського районного суду Вінницької області від 08 жовтня 2019 року по справі № 137/978/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84820515> (дата звернення: 10.11.2020).

132. Іваніна Ю. В. Підстави кримінально-правової кваліфікації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2018. 229 с.

133. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навчальний посібник : видання 2-ге. К. : Атіка, 2002. 640 с.

134. Вирок Пологівського районного суду Запорізької області від 24 грудня 2019 року по справі № 324/200/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86615669> (дата звернення: 12.11.2020).

135. Колеснікова М., Калініченко Л. Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 102-107.

136. Кононенко Ю. В. Засади адміністративної відповідальності за порушення права на справедливий судовий розгляд в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 3. С. 82-86.

137. Шестак Л. В. Малозначність правопорушення як підстава звільнення від адміністративної відповідальності. *Роль права в сучасній Україні* / за ред. Б. І. Сташківа. Чернігів, Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2009. С. 33-37.

138. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. До питання про звільнення від адміністративної відповідальності за незначне правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 30. Т. 2. С. 96-98.

139. Калюжний Р. А., Комзюк А. Т., Погрібний О. О. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 781 с.

140. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 18 березня 2020 року по справі № 185/8511/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/88279628> (дата звернення: 12.11.2020).

141. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 30 березня 2020 року по справі № 185/8151/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/88485720> (дата звернення: 13.11.2020).

142. Вирок Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 02 червня 2020 року по справі № 159/6805/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/89565546> (дата звернення: 13.11.2020).

143. Нікітін А. О. Принципи та загальні засади призначення покарання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 7. С. 187-190.

144. Верхованцев А. В. Поняття та основні ознаки покарання. *Науковий Вісник Чернівецького університету*. 2013. № 12. 338 с.

145. Гриб І. В. Циліорик І. І. Поняття і види покарань за кримінальними кодексами України та інших окремих держав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 276-278.

146. Денисова Т. А. Поняття кримінально-правової санкції. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2011. № 1. С. 83-89.

147. Дуюнов В. К., Цветинович А. Л. Дополнительные наказания: теория и практика. Фрунзе : Илим, 1986. 204 с.

148. Алексеєва Н. Санкції у статтях про злочини проти правосуддя, які вчиняються свідками, експертами, перекладачами або стосовно них. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1. С. 11-22.

149. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України (станом на 1 травня 2012 року). К. : ДПтС України, 2012. 105 с.

150. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підгот. до заліків та іспитів / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 224 с.

151. Горох О. П. Проблеми конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90 : Юридичні науки. С. 94-98.

152. Вирок Попаснянського районного суду Луганської області від 26 листопада 2019 року по справі № 423/3498/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/86413118> (дата звернення: 14.11.2020).

153. Вирок Хмільницького міськрайонного суду Вінницької області від 27 серпня 2020 року по справі № 149/3169/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/91197713> (дата звернення: 14.11.2020).

154. Ухвала Вінницького апеляційного суду від 09 листопада 2020 року по справі № 423/3498/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/92852619#> (дата звернення: 15.11.2020).

155. Ященко А. М. Призначення більш м'якого покарання ніж передбачено законом: деякі аспекти законодавчої регламентації та практичної реалізації. *Наше право*. 2014. № 3. С. 128-133.

156. Вирок Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 08 жовтня 2019 року по справі № 346/3919/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/84871584> (дата звернення: 15.11.2020).

157. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 21 жовтня 2019 року по справі № 588/1873/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85071421> (дата звернення: 16.11.2020).

158. Новак Р. В. Укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 4(25). Т. 7 С. 30-36.